STEPP

MAGAZINE VOOR
PRODUCTIONELE,
ONTWERPENDE
EN TECHNISCHE KRACHTEN
VAN DE BREDE
CULTURELE SECTOR

#25
sept 2017 | 12 €
jaargang 6

WORLD STAGE DESIGN

ISADORA WERKSTATT

SEPTEMBER 2017

2000 | 5000 | **Digital 6000** | Digital 9000

Sennheiser Professional Wireless Range

From the Sennheiser Professional Wireless Range.

No compromise in performance.
Whatever you've experienced before—expect more, even under the toughest RF conditions. The outstanding audio quality, rock solid RF wireless transmission and proprietary audio codec from Sennheiser's wireless masterpiece, the Digital 9000, are now available for the most demanding live productions with the Digital 6000.

No compromise for your business.
Digital 6000 is ready to be used with a wide range of Sennheiser and Neumann capsules and antenna solutions, increasing the return on your existing investments. Made in Germany, the two-channel digital wireless receiver features an ultra-wide 244 MHz switching bandwidth and a wide range of connection options, making Digital 6000 a smart, reliable choice for years of professional use.

No compromise in your workflow.
Digital 6000 integrates seamlessly into digital or analogue system infrastructures via Dante, AES-3 or transformer-balanced analogue outputs. Security is ensured by AES 256 encryption. An automatic frequency setup function and dedicated management software (WSM) make for simple, reliable operation.

Discover the entire Sennheiser Professional Wireless Range at ***sennheiser.com/professionalwireless***

SENNHEISER

EDITORIAAL

Beste STEPP-leden,

De zomer zit weer achter de kiezen, en dus dient een nieuw theaterseizoen en nieuwe STEPP-werkjaar zich aan. Hoewel, bij velen draait de wereld aan het zelfde moordende tempo ook tijdens de zomer gewoon door. Festivals, zomerevents, verbouwingswerken tijdens de zomer'stop', ... Maar misschien is ook net dat het fijne van onze sector, het besef dat het nooit stopt en de adrenaline-rush van te werken naar een zoveelste deadline. De magie van het doek dat open gaat. Het fijne van dat 'I love it when a plan comes together'-gevoel. Ongetwijfeld de reden dat velen van ons zich geen andere job kunnen of willen indenken.

En dus zaten ook wij in de zomer niet stil, want de wereld draait door. De STEPP-Contactdag in het nieuwe cultuurcentrum in Zaventem dient zich aan. Deze keer werkten we een programma rond 'akoestiek' uit, daarin aangespoord door de akoestische uitdaging die bij de bouw van CC De Factorij aan de orde was. Meer daarover vind je verderop in dit magazine en via onze nieuwsbrieven.

In het voorbije voorjaar, dat al weer zo veraf lijkt, legden we weer diverse contacten en waren actief in diverse projecten. Het ETTE-project zet zijn laatste stappen, met Faro (steunpunt voor cultureel erfgoed) werd een project opgestart tot verbetering van de technische aanpak in musea en expositieruimtes en met Cultuurconnect loopt een traject rond livestreaming van voorstellingen. Maar ook onze aanwezigheid op de EC-Days en Stage Set Scenery, de contactdag in de nieuwe hoofdzetel van Barco en veel advies-op-maat behoorden tot de orde van de dag. Straks zijn we aanwezig op de VVC-dag met een workshop rond culturele infrastructuur voor de toekomst. En noteer alvast ook zeker de data van CUE, want ook daar zal STEPP, samen met de collega's van de VPT, weer te vinden zijn.

Lijkt het je fijn daaraan mee te werken, geef dan zeker een seintje via mail, telefonisch of spreek ons aan op een van de events. Hou je het liever wat meer in de natuurlijke biotoop van de coulissen, deel dan gerust je ervaringen via een artikel in ons magazine. Want dat is de clue van STEPP: een laagdrempelig netwerk van expertise.

Voor zij die er nog aan moeten beginnen: een fijne vakantie toegewenst. Voor zij die aan het andere gedeelte beginnen: een fijn theaterseizoen toegewenst. En sowieso blijven dromen.

Frankie Goethals, *voorzitter*
Bert Moerman, *ondervoorzitter*

3 **Editoriaal**

6 **Het huis van bewaring**
Alexander Vander Stichele

13 **De handleiding ontbreekt (niet langer)**
Bastiaan Schoof

17 **Isadora Werkstatt 2017 Berlijn**
Jo Klaps

20 **Gertjan Biasino, ongeziene projecties**
Jo Klaps

24 **Portfolio**
Gertjan Biasino

28 **De grote sprong voorwaarts**
Jan Decalf

34 **Hoe staat het met het ETTE-project?**
Bastiaan Schoof

38 **Obituary Petr Matásek**

40 **World Stage Design 2017**
Ivo Kersmaekers

46 **Bedrijfsleden**
Groepsleden

48 **Agenda**

49 **Nieuws - Productnieuws**

50 **Colofon**

Gert Biasino, Somethings Only Become Clear Much Later - Davis Freeman © Thor Broedreskift →

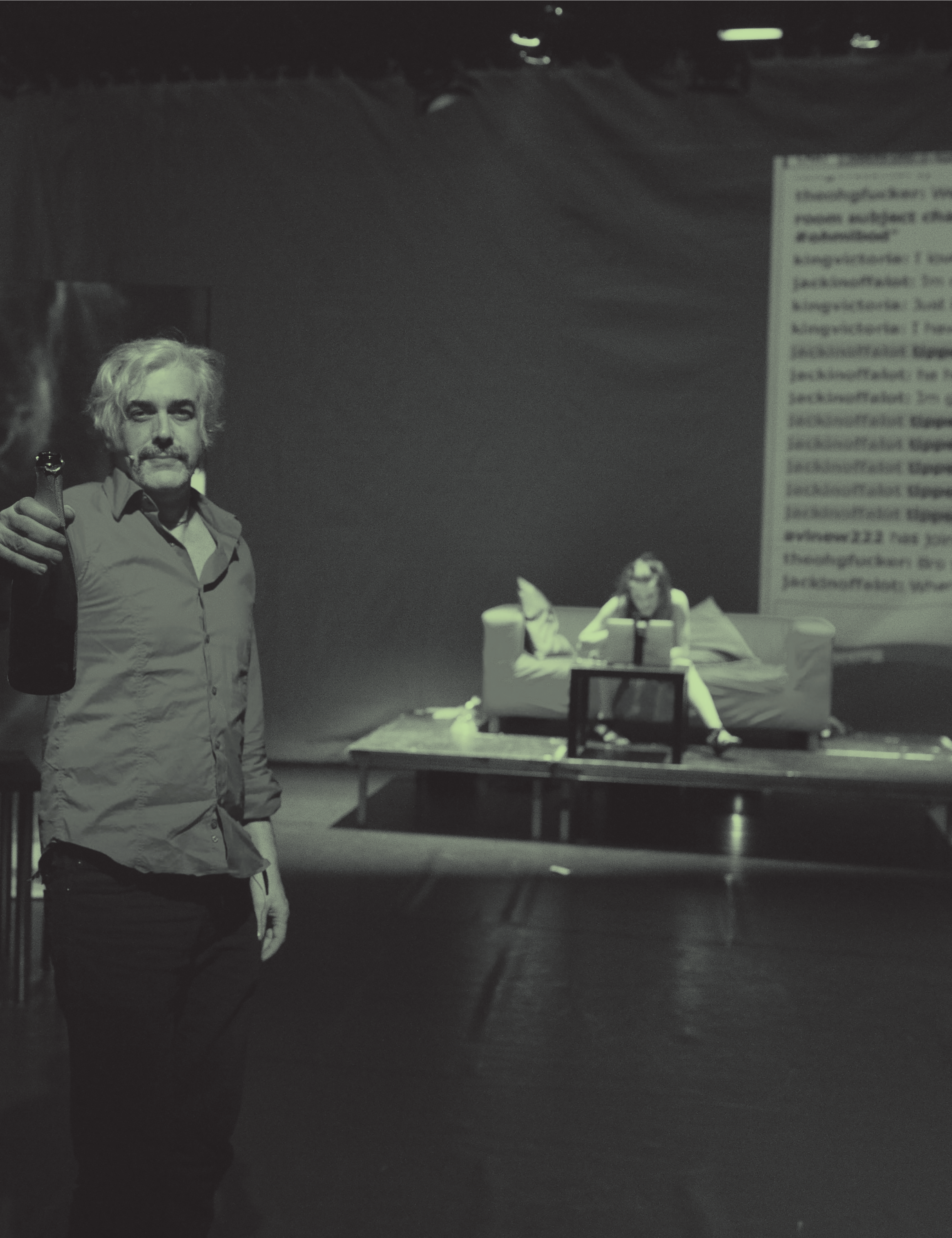

HET HUIS VAN BEWARING

Alexander Vander Stichele

Naar aanleiding van het jaarlijkse moment van de erfgoedsector, het Groot Onderhoud, interviewt Faro's Alexander Vander Stichele Johan Penson over erfgoed en duurzame ontwikkeling. Op zoek naar een verdiepende bijdrage wil Alexander zijn dossier over duurzaamheid en duurzame ontwikkeling stofferen met een aantal stemmen van binnen en buiten het erfgoedveld.

WAT BETEKENEN DUURZAME ONTWIKKELING EN DUURZAAMHEID?

Is er een verschil tussen beide begrippen of staan ze voor jou voor hetzelfde?

Er is een duidelijk verschil tussen beide termen. Voor mij is duurzaamheid een staat of een doel waarin alles in balans en evenwicht is voor minstens een lange periode, maar eigenlijk voor onbepaalde duur. Ik zie duurzame ontwikkeling eerder als een zelf-evaluerend en -bijsturend proces, een middel of een systeem om die duurzaamheid te bereiken. Vroeger betekende duurzame ontwikkeling vooral een kwalitatief proces naar een bepaalde bestemming, los van de duurzaamheid van die bestemming. Hoewel beide termen op zich een andere betekenis hebben, gebruik ik graag een duurzame ontwikkeling om duurzaamheid te bekomen. Als je deze koppelt, ontstaat er een mooi perspectief en een boeiend, breed parcours naar volhoudbaarheid.

Heb je de betekenis van deze concepten zien veranderen?

Beide begrippen komen momenteel dichter bij elkaar, ook al is dat soms moeilijk om te zien. Daarmee bedoel ik dat duurzame ontwikkeling nu meer dan ooit wordt ingezet om duurzaamheid te bereiken.
Vroeger stond duurzaamheid voor ecologie, nu is dat een breder begrip. Duurzaamheid vandaag betekent ook zorg voor de mens, een goede balans tussen de verschillende parameters, de kwaliteit van leven, ergonomie, gelijke kansen, participatie, rechtvaardigheid en vooral - en deze is mogelijk de meest interessante - duurzaamheid staat nu ook voor een langetermijnvisie.
Vroeger stond duurzame ontwikkeling voor de kwaliteit van een bepaald proces. Vandaag zien we dat de term duurzaamheid uitgebreider is dan enkel de ecologische aspecten. Duurzame ontwikkeling neemt nu ook andere parameters dan alleen kwaliteit mee. Het staat vandaag ook voor een systemisch proces met een meer holistische aanpak in functie van een stabiele en evenwichtige economie in balans met mens en omgeving. Die verschuiving illustreert ook de langdurigheid.

Heb je een evolutie gezien in de mate waarin deze begrippen de maatschappelijke agenda zijn gaan beheersen?

Deze begrippen zijn iets meer dan vroeger gepolitiseerd. Ze staan alvast op de agenda. Ze zijn op een bepaalde manier deel gaan uitmaken van het dagelijks gesprek in onze maatschappij. Vroeger was duurzaamheid enkel voor een bepaalde partijpolitieke strekking en een aantal idealisten. Vandaag stel ik vast dat het in zekere mate alle politieke partijen bekommert. Weliswaar te weinig en er zijn natuurlijk altijd gradaties en uitzonderingen.
Dat heeft uiteraard te maken met maatschappelijke evoluties, want langetermijndenken is en blijft nog steeds moeilijk in de

partijpolitiek. Maar er is alvast minder discussie over de noodzaak van een aantal duurzaamheidskwesties. Wie ontkent nog dat er een klimaatcrisis is? Dit is een goede evolutie, maar nog te traag voor de urgentie waar duurzaamheid en de klimaatkwestie momenteel op aandringen. Tegelijk zien we dat politici in het algemeen te weinig moedig zijn om duurzame oplossingen te realiseren. Het kortetermijnperspectief van de partijpolitiek is nefast voor duurzaamheid. Die kortzichtigheid creëert oppervlakkigheid. Het wereldwijde populisme in de partijpolitiek staat een verdere en ook snellere evolutie naar duurzaamheid nog in de weg. Het moet en het zal kantelen. De elektrische auto, een mooi symbool, staat nu op een tipping point. Straks kantelt het en start op grote schaal de vergroening van alvast onze individuele mobiliteit. Ik ben – tegen de realiteit in – dus optimistisch: een aantal negatieve factoren die duurzaamheid momenteel bemoeilijken, zijn van tijdelijke aard en eigenlijk vermoed ik dat ze ervoor gaan zorgen dat de kanteling versneld zal worden.

DE AGENDA2030 EN DE STRATEGISCHE ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN (SDG)

Wat zijn de sterke punten van deze VN-agenda?
Voor het eerst in de geschiedenis is er zo'n ambitieus en wereldwijd programma samengesteld. De noodzaak voor een bewuste ontwikkeling naar duurzaamheid staat nu wereldwijd op de agenda. Een globale aanpak voor dergelijke materie is van primordiaal belang. Je kan nu wereldwijd een verbindend discours organiseren in en met de verschillende culturen. Dat is een sterk uitgangspunt om gezamelijke doelstellingen te kunnen formuleren.
Het kan altijd beter. De SDG's zijn nog maar net gestart, maar het feit dat dit nu globaal uitpakt is fenomenaal. Ik had het niet verwacht in dit politiek klimaat. Het is ook bijzonder sterk dat de SDG's duurzaamheid breed bekijken. Het beperkt zich niet tot puur ecologische noodzaken. De interdependentie is hiermee ontegensprekelijk en internationaal bevestigd. Om de globale duurzaamheid van de wereld aan te pakken en te verbeteren moet je alle deelaspecten van duurzaamheid aanpakken. Als we hier blijven rondrijden in vervuilende diesels, dan brengt dat overstromingen tot gevolg in Bangladesh, zo eenvoudig is dat eigenlijk. Dus de globale aanpak van de UN is de enige mogelijke manier.

Waar liggen volgens jou de voornaamste uitdagingen en moeilijkheden?
Voor mij zijn de SDG's bij uitstek geschikt om culturen dichter bij elkaar te brengen. We gaan aan tafel met zeer verschillende culturen om gezamenlijk een globaal probleem op een lange termijn op te lossen. In het verleden gingen we vooral aan tafel om conflicten op te lossen. Het samen zoeken naar duurzaamheid biedt kansen om een staat van vertrouwen op te bouwen waarin de dialoog meer vanzelfsprekend wordt. Dit is de beste preventie voor conflicten. Maar het vergt leiderschap.
Goede en duurzame oplossingen voor conflicten zijn er in het verleden gekomen op basis van respect voor het verschil. Nu biedt zich een werkprogramma aan dat er hopelijk voor zorgt dat er positieve neveneffecten door het wederzijds begrip ontstaan. De gewapende conflicten in de wereld kunnen misschien makkelijker worden aangepakt dankzij toenaderingen op andere vlakken. Het bijeenbrengen van zo'n diversiteit aan culturen is een uitdaging. Is er voldoende empathie en luisterbereidheid om duurzaamheid met al die verschillende culturen te bespreken? Hebben we hiervoor verbindende figuren en wereldleiders?

CULTUUR EN HET DISCOURS ROND DUURZAAMHEID EN DUURZAME ONTWIKKELING

Vind je dat cultuur genoeg plaats krijgt in het denken en doen rond duurzaamheid?
Cultuur komt wat mij betreft zeker onvoldoende aan bod in het programma, maar ik ben wel geneigd om dat te begrijpen. Cultuur is wereldwijd geen consistent begrip, zeker al niet de manier waarop het beleefd wordt of hoe het uitrolt in de samenleving.
In Europa zien we cultuur als een georganiseerde socio-culturele maatschappelijke sector die willens nillens in concurrentie moet gaan. Concurrentie met algoritmes en met de economische marktlogica. Buiten Europa betekent cultuur eerder respect voor de eigenheid van een volk, het samenbrengen van mensen of gelijkgestemden, een overlevering van traditionele gebruiken en zoveel meer.
Het vooropstellen van een identiteit of soms zelfs een monocultuur zien we vaak bij regio's in Europa die willen ontvoogden, een versterkte vorm van glokalisering (het 'plaatselijk maken' van producten en ideeën, nvdr) om een eigen identiteit te willen versterken of ontwikkelen.
En er is ook zoiets als prioriteiten. Je kan moeilijk met zo'n divers begrip als cultuur een consensus vinden om het dan een concrete taak te geven binnen de SDG's. Maar ik hoop wel dat het er ooit van komt. De totstandkoming kan eigenlijk een nieuwe interessante vorm van cultuurspreiding met zich meebrengen. Ik zie dus tevens kansen in het binnenbrengen van cultuur in de SDG's om de hier geplaagde sector nieuwe kansen, een nieuw inhoudelijk élan te geven en het elders in de wereld kansen te geven om het zich verder verbindend te laten ontwikkelen.

Welke specifieke rol kan/moet cultuur volgens jou vervullen in het denken over en handelen rond duurzaamheid en duurzame ontwikkeling?
De systemische onderbouw van een samenleving krijgt vorm door verbeelding, door een gedeelde horizon en een gemeenschappelijk waardenkader. Cultuur is de motor in de transitie naar rechtvaardige duurzaamheid. Ik vind dat het samenbrengen van mensen met hun eigenheid of kunst, al dan niet in een georganiseerde vorm, het middel bij uitstek

is om het discours omtrent duurzaamheid middels duurzame ontwikkeling te spreiden.
Cultuur is een publiek-dialogische ruimte waar nieuwe ideeën kansen krijgen, waar spiegels worden voorgehouden, waar verbeelding realiteit kan worden en waar die verbeelding soms een concrete vorm krijgt. Er is ook zoiets als de maatschappelijke verantwoordelijkheid gezien het publieke en maatschappelijke karakter van de materie.
Daarmee bedoel ik niet dat cultuur een resultaatsverbintenis moet krijgen, maar wel een verbintenis om het duurzaam te willen doen.
De culturele sector is momenteel nog te onduurzaam bezig, te traag in reactie, ze ondergraaft hiermee haar eigen capaciteit en geloofwaardigheid. Mensen moeten betrokken worden bij de vormgeving van het samenleven, over de relatie met onze omgeving.
Een samenleving bewijst dat ze open, tolerant en duurzaam is als ze mensen en kunstenaars, ook onverschillige, ondersteunt om die samenleving kritisch te benaderen.
Dat denkwerk vertalen naar concrete acties, is een opdracht waarin de culturele sector een essentiële rol kan vervullen. Maar werkelijk alle bevolkingsgroepen moeten hun levenswijzen, noden en belangen kunnen laten vertegenwoordigen in de publieke ruimte die onze sector is. Alleen op die manier wordt een maatschappelijk draagvlak gecreëerd om de duurzame omslag van structuren mogelijk te maken. Dit is bijzonder moeilijk voor een sector die tot nu toe weinig over het muurtje keek. Als de volledige samenstelling van de maatschappij zijn plek niet krijgt binnen de culturele sector, dan vervalt de relevantie van die sector en daarmee dus ook de slagkracht op lange termijn.

Zie je hier nog onontgonnen terrein, kansen en mogelijkheden?
Duurzaamheid moet een globale cultuur en attitude worden met plaatselijke eigenheden of accenten. Daarop wordt momenteel nog niet of te weinig ingezet. Het moet wereldwijd binnenkomen in onze dagelijkse praktijk. Het moet dan ook verder wereldwijd worden aangepakt. Daar zie ik zeker mogelijkheden, in een volgende fase dan. Duurzaam, dat is wat we allemaal zullen zijn of we dat nu fijn vinden of niet. Maar het moet eerst en vooral iedereen beroeren. Met de huidige opeenvolging van klimaat-grillen kunnen we sneller die richting uit.

ERFGOED EN DUURZAME ONTWIKKELING

Hoe verhoudt erfgoed zich volgens jou tot duurzaamheid en duurzame ontwikkeling?

De erfgoedsector is bij uitstek een duurzame sector. Ze zorgt immers voor een instandhouding van waardevolle culturele aspecten op lange termijn. Maar ze vertrekt vanuit het perspectief van waarde die de mens toekent, de waardebepaling. Vandaar soms mijn onbegrip wanneer sommige mensen uit de erfgoedsector er niet in slagen om dit te koppelen aan ecologische en andere duurzame aspecten. Als je bewaart dan wil je dat toch goed doen? Op dit moment staat de kunstensector met zijn verbeelding dichter bij duurzaamheid dan de erfgoedsector die meer ervaring heeft met concrete bewaring. Het dichter bijeen brengen van kunsten en erfgoed, een zeer interessante evolutie, zal bijdragen tot een versterking van duurzaamheid in culturele sector. Het kan dan consequent naar buiten worden gedragen.

Welke rol kunnen erfgoedinstellingen of organisaties spelen in duurzaamheid?

Ze moeten acteren als een soort tussenpersoon, zoals de raadsman van degene die niet rechtstreeks kan gehoord worden. We vinden onderhand dat goed bestuur een evident aspect is in onze sectoren. Welnu, duurzaamheid zal dat ook worden. Onze organisaties en instellingen moeten dat gaan belichamen. Ze moeten als een mediator, stimulator en inspirator fungeren die er voor zorgt dat er op een positieve wijze verdere evolutie is richting duurzaamheid. Dus zij kunnen de duurzame ontwikkeling gaan stimuleren.

Welke rol kunnen erfgoedinstellingen spelen in de Agenda2030 en de realisatie van de SDG's?

De discussie moet transversaal in de sectoren gestart worden. Ik vind dat de organisaties de SDG's moeten vastpakken en ze vertalen naar concrete acties in hun veld maar dan wel op een holistische wijze. Daarmee bedoel ik dat dat de aanpak ook breed en verbindend moet zijn naar andere sectoren. Geen eilanden opspuiten maar bruggen bouwen. Sectoren leren van elkaar, ondersteunen elkaar en maken elkaars eigenheid relevant. Verbinding van het verschil. De instellingen moeten parcours opzetten waarop de sector makkelijk kan instappen.

Waar kunnen erfgoed en andere mogelijke partijen elkaar vinden en versterken?

Het bijeenbrengen van thematische spelers zoals het transitienetwerk PULSE is bij uitstek de plek waar we met andere interessante partijen in contact komen en waar we vooral kunnen leren door verschillende dingen te zien en waar we er zonder vrees of moeite over in dialoog kunnen gaan. Het is en blijft dan natuurlijk een verantwoordelijkheid van de overheid om ervoor te zorgen dat dergelijke thematische transitienetwerken kunnen blijven bestaan. Dat is een politieke verantwoordelijkheid in het algemeen belang.

GOEDE VOORBEELDEN VAN DE LINK TUSSEN ERFGOED EN DUURZAME ONTWIKKELING

Zijn er al initiatieven die je kan aanhalen als voorbeeld?
In erfgoed zien we nog te weinig volledige goede voorbeelden van duurzame ontwikkeling. Heel vaak beperkt het zich tot goed bewaren in relatie met een bepaalde referentieperiode. Uiteraard zijn er wel al voorbeelden van organisaties die duurzamer te werk gaan. Hier en daar zie je al interessante herbestemmingen van erfgoed, maar ik hou vooral van hen die het integraal aanpakken en het uitstralen naar hun publiek.
De tentoonstelling 'MAN MADE' van Raversyde gaf het Antropoceen als basis aan een aantal hedendaagse kunstenaars om in het historisch en natuurlijk kader interventies te doen waarbij de roep om duurzaamheid duidelijk wordt. Zelden zie je een dergelijke interessante en boeiende synergie tussen natuur, erfgoed en hedendaagse kunst.
De beweging die een aantal jaren geleden startte rond duurzame collectieve depots vond ik ontzettend interessant omdat ook hier ecologie aan andere duurzaamheid zoals samenwerking, gezamenlijk beheer, uitwisseling… werd gekoppeld Door de taakverschuiving van de provincies dreigt dit momenteel stappen terug te zetten.
Ook het thematische parcours van Faro rond duurzaamheid is een bijzonder goed initiatief. Maar ik hoop natuurlijk dat het thematisch structureel ingebed zal geraken.

Tips voor erfgoedinstellingen die meer willen inzetten op duurzaamheid
Verbind erfgoed minstens met de andere culturele sectoren. Kunsten en erfgoed gaan voor mij goed en duurzaam samen. Het waardevolle verleden dient als bron van inspiratie voor het hedendaagse. Dat kan inhoudelijk op programmatorisch vlak, dat kan infrastructureel door de kunsten te laten werken in erfgoed en dat kan door herbestemming als basis van urbanisatie. Als je deze drie zaken - en er zijn er meer als je wat dieper graaft - koppelt, kunnen we versterkt en versneld mits duurzame ontwikkeling naar duurzaamheid gaan. ■

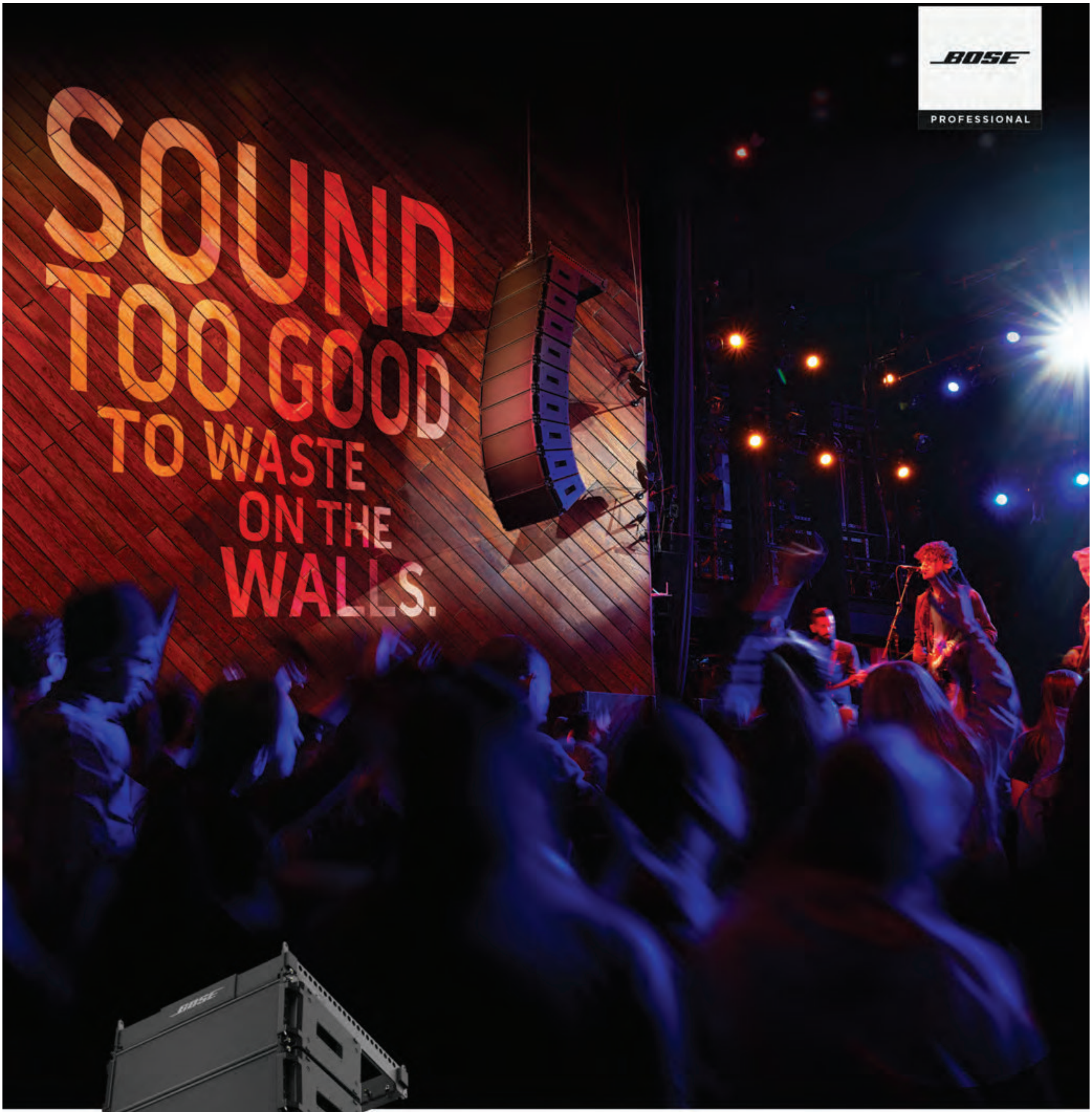

ShowMatch™ DeltaQ™ loudspeakers provide better coverage for outstanding vocal clarity.

With DeltaQ technology, new ShowMatch array loudspeakers more precisely direct sound to the audience in both installed and portable applications. Each array module offers field-changeable waveguides that can vary coverage and even create asymmetrical patterns. The result is unmatched sound quality and vocal clarity for every seat in the house.

Learn more at SHOWMATCH.BOSE.COM

DeltaQ
NEXT-GENERATION ARRAY TECHNOLOGY

©2017 Bose Corporation.

DE HANDLEIDING ONTBREEKT (NIET LANGER)

Bastiaan Schoof

De behoefte aan boeken met basiskennis van theatertechnieken is omgekeerd evenredig aan het aanbod. In Nederland sloegen twee techniekdocenten de handen in elkaar en maakten een boek van een syllabus. Al snel loopt het uit de hand. Meer uitgaven volgen, vertalingen, seminars. Het verhaal van hoe uitgeverij Edusonic aan het kopieerapparaat werd geboren.

Veel docenten in het mbo-techniekonderwijs zijn ooit begonnen met een zelfgeschreven cursus over het vak dat ze doceren. Zo ook Niels Jonker en Mike B, beiden werkzaam als docent geluid op de Herman Brood Academie voor de opleiding podiumtechniek in Utrecht. Samen richtten ze in 2010 de educatieve uitgeverij Edusonic op. Het boek 'Live geluidstechniek. De basis' wordt gebruikt op de meeste mbo-opleidingen podiumtechniek in Nederland en inmiddels ook in België.

Als ik Niels Jonker spreek, vertelt hij enthousiast over de nieuwste uitgave 'Mixen met impact'. Focal Press, een Engelse uitgeverij voor media- en technologieboeken, gaat het boek nu ook internationaal uitgeven.

"Toen wij in 2006 begonnen met lesgeven was er in het Nederlands alleen het 'Handboek PA-techniek'," vertelt Jonker, "een vertaald boek uit 1993, dat incompleet en verouderd was." In de eerste jaren als docent werkten ze met een eigen syllabus. Die werd elk jaar opnieuw gekopieerd. Tijdens het aanpassen van de bundel kwamen ze erachter dat je voor het bedrag dat met het maken van de kopieën gemoeid is, ook een zwart-wit boek kan laten drukken. ROC Midden Nederland, die dezelfde cursus gebruikte op een andere opleiding podiumtechniek, wilde er wel in meegaan. De opmaker van het boek wees Jonker erop dat je dan net zo goed ook een

ISBN kunt aanvragen. En zo werd met het boek 'Live geluidstechniek. De basis' ook uitgeverij Edusonic geboren.

Boekhandelskorting

"De basis is voor iedereen gelijk. Dat was de trigger om dit eerste boek uit te geven", vertelt Jonker. De auteurs wisten meteen al hoe het boek eruit moest zien. Het moest een boek van goede kwaliteit worden en prettig in de hand liggen. Dat kost misschien iets meer, maar hun insteek is ideëel, als ze de kosten ermee kunnen dekken is het voldoende. "Het moest ook een boek van iedereen worden. Soms krijgen we mail van een lezer, om te zeggen dat ze een spelfout hebben ontdekt", zegt Jonker. "Dat is een goed teken." Bij elke nieuwe druk wordt de feedback dankbaar verwerkt. Op een aandachtspuntenlijst wordt alle feedback bijgehouden. Op dit moment wordt er al informatie opgehaald voor de volgende druk. "We houden de oplage klein, de eerste druk bestond uit 250 exemplaren, de tweede uit 800 exemplaren. We streven ernaar om niet langer dan drie jaar te doen met één druk." Daardoor houden we aansluiting bij de huidige stand van de techniek.

"In de huidige vierde druk is er veel meer aandacht gegeven aan de digitale mengtafel. Dat vraagt om een andere benadering dan analoge mengtafels, die tot de derde druk veel meer aandacht kregen."

In de loop der jaren zijn ze als uitgeverij professioneler geworden. De boeken zijn niet alleen via de eigen website verkrijgbaar, maar ook via Bol.com, in de boekhandel en de webshop van bijvoorbeeld Van Dijk Studieboeken. Op de vragen van boekhandelaren, bijvoorbeeld naar de hoogte van de boekhandelskorting, hadden ze ten tijde van de eerste druk geen antwoord. Nu weten ze alles, zegt Jonker. "Zelfs tot de gebruikte resoluties van afbeeldingen."

Uitgeversgevoel

Na dit eerste boek over geluid stelden de jonge uitgevers vast dat het goed zou zijn als er ook een dergelijk boek zou zijn over licht. In 2012, twee jaar na de lancering van het basisboek geluid, kwam het boek 'Lichttechniek. De basis' uit, wederom op basis van syllabi, maar nu geschreven door collega's Mark Tober en Tjanne van de Velden. "Bij deze uitgave hadden we vooral de rol van uitgever en redacteur. "Het was een uitda-

ging om de informatie van de twee schrijvende technici, elk met eigen stijl, in één boek te krijgen. "En het was ook niet de bedoeling dat dit boek zo uitgebreid en zo dik zou worden", vertelt Niels. Het basisboek licht is met 576 pagina's bijna twee keer zo dik als het eerste boek. De derde druk van het basisboek lichttechniek staat gepland voor 2018.

Het volgende project werd 'Zo natuurlijk. Natuurkunde voor evenemententechnici'. Jonker: "Nu hebben we er experts van buiten bijgehaald, want dit is niet echt ons onderwerp." Net als de vorige uitgaven is het een basisboek. Volgens Jonker voorziet het duidelijk in een noodzaak. "Veel oudere technici missen de theoretische basiskennis."
Bij het vierde boek was het uitgeversgevoel compleet. 'Mixen met impact. Muzikale keuzes leren maken' van Wessel Oltheten werd meteen in een oplage van 2000 exemplaren gedrukt. Ze kenden Oltheten op voorhand niet. Via via kwamen ze met hem in contact, toen ze voor een terugkomdag voor stagiairs iemand zochten die een workshop kon verzorgen. Wel kenden ze hem van columns over geluid die hij eerder had geschreven voor Interface Magazine. Vanuit deze columns is eigenlijk het boek ontstaan. "Het is een vervolg op het basisgeluidsboek", stelt Jonker. "Wessel Oltheten gaat in op de creatieve en technische concepten achter het maken van een mix. Hij loopt heel veel onderwerpen langs, waardoor de lezer steeds dichter in de buurt komt van een antwoord op de belangrijkste vraag van allemaal: hoe vertel je een verhaal met geluid?" Het is heel creatief en open beschreven, en ook de breedte is anders. Het gaat van concepten als '*mute is je vriend*' tot aan praktische zaken, zoals de positie van de speakers."

Hardop fantaseren

"En volgend jaar is dus de Engelse uitgave klaar," zegt Jonker, niet zonder trots. Met de Engelse uitgever Focal Press was al eerder contact geweest. 'Mixen met impact' leek de uitgelezen aanleiding om door te pakken. Een klein stuk werd vertaald en voorgelegd aan hun contactpersoon. De Britten waren unaniem lovend over het voorstel van uitgave. Nadat ze het hadden laten reviewen door Nederlandse lezers wilden ze graag met Edusonic in zee. "Ze hebben nog nooit een niet-origineel Engels boek uitgegeven. Het voelt als een soort erkenning."

Nu wordt bekeken of de andere boeken ook vertaald kunnen worden. En ideeën voor nieuwe uitgaven blijven maar

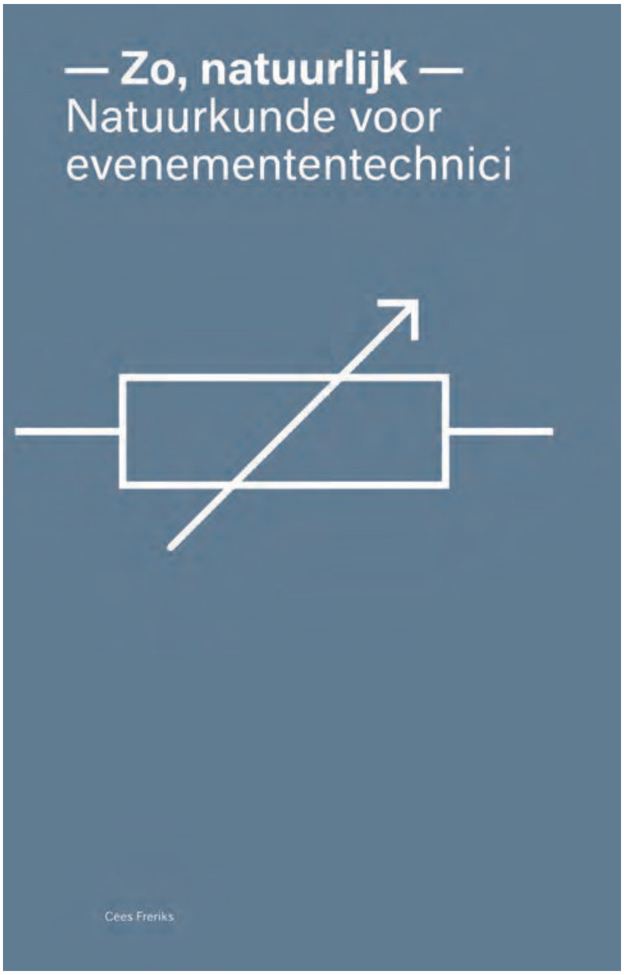

komen. Denk aan boeken over videotechniek of toegepaste muziekgeschiedenis. Ook willen ze zich richten op de online wereld. Focal Press heeft gevraagd of Edusonic bij de uitgave van 'Mixen met impact' drie of vier illustratieve filmpjes wil verzorgen. Dit soort ideeën inspireert de techniekdocenten om ook aan andersoortige uitingen te werken. Een seminarie, *Luidheid vs impact*, met Wessel Oltheten is al gepland, maar de uitgevers fantaseren inmiddels ook hardop over het opzetten van een geluidszomerkamp. Dat komt er zonder twijfel.

www.edusonic.nl

Uitgaven van Edusonic

- Mike B en Niels Jonker: Live geluidstechniek. De basis, 4de druk
- Mark Tober en Tjanne van de Velden: Lichttechniek. De basis, 2de druk
- Cees Freriks: Zo natuurlijk. Natuurkunde voor evenemententechnici, 1ste druk
- Wessel Oltheten: Mixen met impact. Muzikale keuzes leren maken, 1ste druk

17 10 17

STEPP CONTACTDAG IN CC DE FACTORIJ, ZAVENTEM

Zie het programma op pag. 44

ISADORA WERKSTATT 2017 BERLIJN

Jo Klaps

De naam van de Amerikaanse danseres Isadora Duncan (1877-1927 klinkt velen bekend in de oren. Ze was één van de eerste die de moderne dans omarmde. Dat er software naar haar vernoemd is, lijkt niet onlogisch als je weet dat de ontwikkelaar hiervan zelf uit de wereld van performance komt. Het toeval wil dat de Amerikaanse bedenker, Marc Coniglio, nu in Berlijn woont, waar ook Isadora Duncan in 1904 samen met haar zus een dansinternaat oprichtte. Voor de tweede keer werd in datzelfde Berlijn de Isadora Werkstatt georganiseerd. Een reeks lessen en workshops om het programma onder de knie te krijgen.

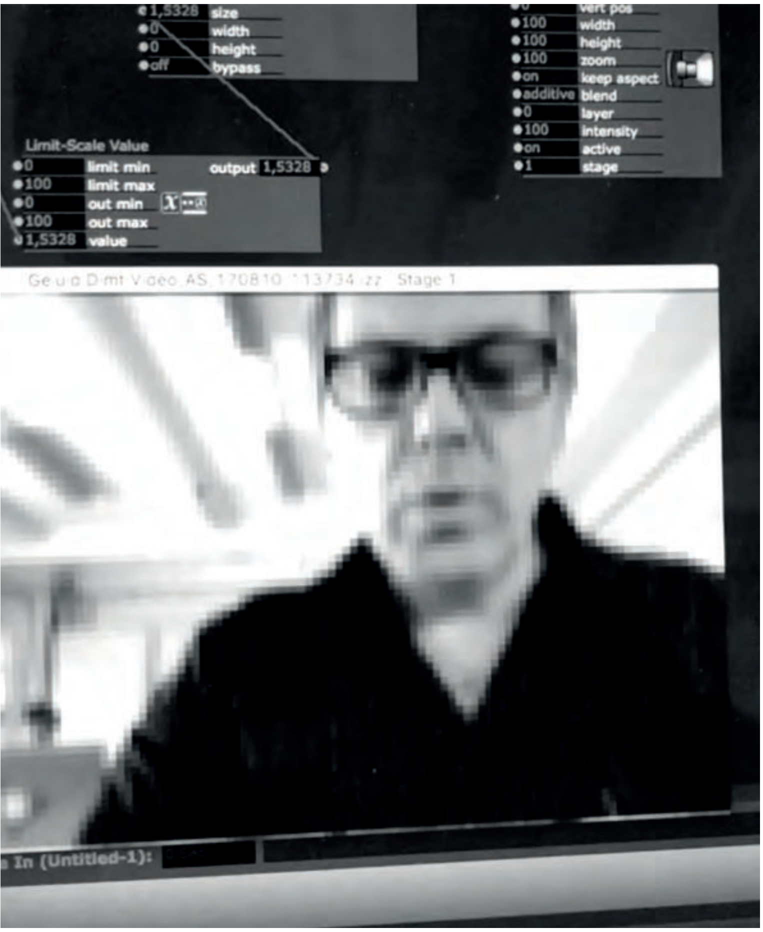

Zelf leerde ik het programma kennen op een BASTT contactdag in C-Mine, Genk. Johan Helsen toonde er zijn realisatie voor een theaterstuk over de slag van Hechtel uit 1944. Op een ingenieuze wijze combineerde hij verschillende videoprojecties tot één mooi geheel. Helemaal geïnspireerd door de mogelijkheden kocht ik het programma aan. Toen ik Johan ermee zag toveren leek het kinderspel, maar zodra ik mijn eigen licentie opendeed en al die knopjes zag, begon het waarlijk te duizelen. Enkele online tutorials verder had ik door dat ik het zelf niet ver zou brengen. Jaren stond de software op mijn Macbook, onaangeroerd. Update na update werd trouw geïnstalleerd, maar het pakket, dat er mij ook iets te PC uitzag, nam enkel plaats in op mijn harde schijf. Tot er enkele maanden geleden een mail binnenkwam over een Isadora Werkstatt in Berlijn.

Vijf dagen lang was ik te gast in de Uferhallen in Berlijn, de thuisplek van de Uferstudio's, atelier voor hedendaagse dans. Ze resideren in wat ooit de werkplaatsen waren voor de eerste elektrische tram. Het is beschermd erfgoed uit 1927 naar een ontwerp van Jean Krämer.
Mijn gezelschap voor de komende dagen blijkt te bestaan uit een bont allegaartje creatieve mensen uit Europa, de VS, Azië en Zuid-Amerika. Voor de beginners is er de driedelige Isadora 101 opleiding. Onder begeleiding van de Canadees Monty Martin kom je aan de weet hoe het programma in mekaar zit.
Naar analogie van het theater wordt er gewerkt met acteurs (actors) en scènes. De actors zijn de verschillende bouwstenen die je op de scène kan slepen en die je kan programmeren. Je kan verschillende scènes naast mekaar bouwen en volstoppen met actors. Het resultaat is al snel een video die je in pixels kan oplossen door in je handen te klappen of kleuren die oplichten als je je muis beweegt. De mogelijkheden zijn eindeloos. Het komt er op aan om de juiste actors met mekaar te koppelen. Hierin zit de creativiteit van het programma. Mooi wordt het pas als je interactiviteit krijgt door een webcam of een motiontracker te koppelen aan je laptop. Bewegingen van dansers beïnvloeden de projectie en vormen een meerwaarde bij het geheel. Het handige aan dit alles is dat je het live tijdens een voorstelling allemaal kan aanpassen. Ik ken geen ander programma kan je zo gemakkelijk toelaat instant een video te bewerken.
Je kan een onbeperkt aantal videolayers gebruiken, videomapping zit ingebouwd, je kan tot vier live video's tegelijk bedienen en koppelen aan Arduino is geen probleem.
In de keynote later op de avond komt Marc Coniglio de mogelijkheden van de nieuwe update demonstreren. Zijn gezicht rolt in 3D-segmenten over het scherm terwijl hij de aanwezigen zijn strategie met Isadora verduidelijkt. Isadora is software voor kunstenaars, door kunstenaars. Met zijn vele mogelijkheden kan hij de prijs gemakkelijk verhogen naar

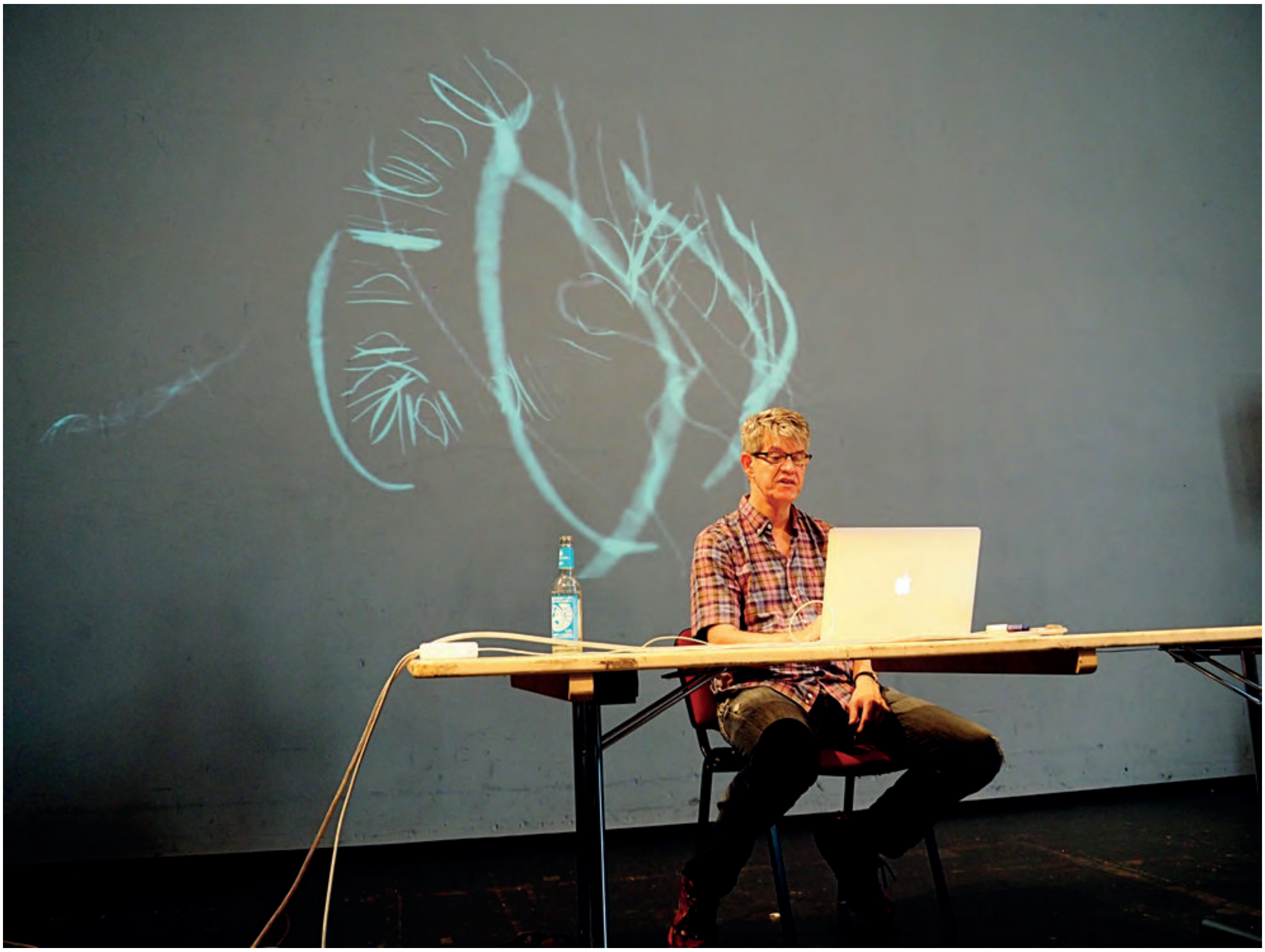

Marc Coniglio, de bedenker van Isadora © Jo Klaps

een paar duizend dollar, maar in plaats daarvan biedt hij het aan voor 450 dollar. Je kan de software zelfs gratis downloaden en er mee spelen. Het bestand bewaren kan in dat geval niet. Een Isadora-bestand (met .izz extensie) dat iemand je bezorgt kan je wel vlot openen en afspelen op je demo versie. Als je het enkel afspeelt, heb je dus geen licentie nodig.

Zijn doelgroep is de videokunstenaar, de student, de kleine theatergezelschappen waarvan er in de VS alleen al een 7000-tal zijn. Voor hen zijn dure mediaservers te hoog gegrepen. Isadora is ook volledig open-source. Ontwikkelaars die verbeteringen of plug-ins willen bedenken, zal hij geen duimbreed in de weg liggen. Zijn woorden worden door de aanwezigen onder luid applaus onthaald.

Isadora is software voor kunstenaars, door kunstenaars

Na de keynote ben ik er nog meer van overtuigd dat dit programma is wat ik zoek voor allerhande toepassingen in musea en tentoonstellingen. De tutorials die online staan heb ik allemaal achter de kiezen en zijn licht verteerbaar. Het is nu wachten op nieuwe instructievideo's die in de maak zijn. Ook wordt er werk gemaakt van studentenversies die beperkt zijn in afspeeltijd.

Eens je de basisopleiding achter de rug hebt, kan je best aan de slag gaan met je laptop om allerlei effecten en scripts uit te proberen. Zoals ieder softwarepakket leer je enkel met vallen en opstaan. Zelf ben ik te lang blijven rondhangen op allerlei presentaties die voor een beginner iets te hoog gegrepen waren. Ik werd overdonderd door de visuele mogelijkheden en de moed zonk me al vlug in de schoenen. Gelukkig zat iets verderop een jonge kerel met een geweldig mooie snor en … hij sprak Nederlands..

GERTJAN BIASINO, ONGEZIENE PROJECTIES

Ooit was Biasino de achternaam van een Italiaanse glaskunstenaar die in de 17de eeuw naar Oudenaarde kwam om te goochelen met licht en kleur. Nu ontmoet ik in de bar van het Brussels Hilton zijn verre afstammeling Gertjan Biasino (°1988) die op zijn manier ook tovert met licht en kleur in zijn werk als videokunstenaar.

Almost Alive - Sandman © William van der Voort (2017)

Gertjan was de man met de mooie snor. Tijdens één van de avondsessies stelden een aantal deelnemers hun werk voor. Hij sprong er uit door zijn heldere presentatie en door de aanpak van zijn ontwerp voor de dansvoorstelling voor de Nederlandse Sabine Molenaar. Op een scenografie van Amber Vandenhoeck projecteerde Gertjan een subtiel, bijna onzichtbare video op een abstract hoofd gemaakt uit grijze vuilzakken. Na heel wat testen op allerhande soms dure stoffen, bleken die vuilzaken het beste resultaat te gegeven. Het geheel was verbonden met een aantal motoren en kan daardoor op commando bewegen. De hele voorstelling werd gestuurd door het programma Isadora.

“Net hierin schuilt de kracht van Isadora. Je kan niet enkel video sturen, live aanpassen en afspelen, maar ook timebased programmeren. Kortom, ik gebruik Isadora voor alles, zelfs om wiskundige berekeningen te maken en om de openingsdans op mijn bruiloft te animeren.”

Een ander mooi voorbeeld is het project ‘Nr. 8’ dat hij realiseerde in een watertoren in Turnhout. Het is een interactieve audio-installatie, geïnspireerd op het werk van Antonin Artaud, waarbij uit baxters boven in de toren water naar beneden druppelt. De bezoekers kunnen door het water op te

Gertjan Biasino tijdens Oerol © Marisse De Cuyper (2013)

vangen het geluid beïnvloeden. Via Isadora worden ventielen aangestuurd die op bepaalde momenten de druppels laten vallen.
Op mijn vraag hoe hij in deze multimedia wereld terecht is gekomen antwoordt Gertjan bondig: "Door een slechte theatervoorstelling met video te zien".
Met een vooropleiding wetenschap-wiskunde begint hij aan een opleiding Experimentele Film aan het toenmalige Sint-Lucas in Brussel. Zijn specialisatie wordt live-video en performance kunst. Via een workshop Isadora op school wordt raakt hij helemaal in de ban van het programma dat als een centrale motor voorstellingen en performances kan aansturen.

Zelf geeft Gertjan deeltijds les in het middelbaar onderwijs in Antwerpen. Dit geeft hem de vrijheid om eigen projecten te bedenken. Zo realiseerde hij een trilogie van drie keer vier uur over de Azteekse mensenoffers, een thema dat hem al van kindsbeen boeide. Het werd een mengeling van performance, locatietheater en livemuziek met een hoog improvisatiegehalte. Doordat ieder deel van de trilogie zo lang duurt, wordt de uitputting van de acteurs een wezenlijk onderdeel van het geheel.
Die uitputting was ook een onderdeel van zijn afstudeerproject waarvoor hij een masker ontwierp voor zichzelf en zijn vriendin dat, zoals bij de foltertechniek waterboarding,

Gertjan Biasino tijdens M-idzomer © Elsbeth Neyens (2010)

Op mijn vraag hoe hij in deze multimedia wereld terecht is gekomen antwoordt Gertjan bondig: "Door een slechte theatervoorstelling met video te zien".

hun gezicht overgoot met water. Nadat hij de performance bedacht en uitgevoerd had, realiseerde hij zich dat het geheel ongewild wel erg dicht lag bij het schilderij 'Les Amants' van Magritte. Dit stelt een kussend koppel voor waarvan het hoofd bedekt is met een wit doek. Na afloop van de opvoering zwoer zijn vriendin om nooit meer mee te doen aan een performance van Gertjan, zo intens was het.

Grote voorbeeld voor Gertjan is James Turrell, de Amerikaanse kunstenaar die begeesterd is door ruimte en licht. Vooral hoe het oog licht ziet, boeit hem mateloos. Zijn videowerk in voorstellingen wil hij absoluut niet prominent op de voorgrond maar eerder subtiel aanwezig of bijna afwezig. Hierin schuilen voor hem de uitdagingen in de toekomst: een eigen oeuvre opbouwen niet door flitsende, verblindende projecties, maar door sobere en poëtische toevoegingen aan een boeiende inhoud.

Stop the Drop © Gertjan Biasino

Vogelvlucht, © Speelman vzw

Somethings Only Become Clear Much Later, © Davis Freeman

DE GROTE SPRONG VOORWAARTS

Jan Decalf

Telkens zich een opdracht in de reeks werkbezoeken aanbiedt, is het gissen naar wat we kunnen verwachten: groots, klein, opgelapt of fonkelnieuw. Er blijft altijd een beetje verrassing mee gemoeid. Dat was bij een bezoek aan CC De Factorij in Zaventem niet anders en dan nog wat.

Geprangd tussen de spoorweg en de achterkant van winkels en woningen lag een terrein waar vroeger een fabriek van de chocolademaker Suchard stond. Daar – in het hartje van de stad – rees een nagelnieuw cultuur centrum uit de grond. Hoewel de verf nog niet overal droog is en nog niet alle faciliteiten operationeel zijn, kon het niet langer wachten. In september vatten ze er hun eerste volwaardige seizoen aan. Voor de lezers met niet veel tijd, kan ik het al samenvatten: De Factorij is een voorbeeld geworden van wat kan als je durft te dromen.

De verleiding begint al bij de ingang, waar je door een lange aflopende helling naar binnen wordt gelokt. De inplanting van het complex (theaterzaal, polyvalente zaal, bibliotheek en kantoren voor het personeel) is een staaltje van slimme urbanistiek. Hoewel de gouden gevelbekleding de aanwezigheid van het cc niet bepaald discreet maakt, voelt het toch nooit aan als grotesk of misplaatst. Integendeel. De architecten werden hierbij wel een handje geholpen door de bouwvoorschriften. Omwille van een beperkte bouwhoogte van acht meter, werd ervoor geopteerd om de theaterzaal gedeeltelijk te verzinken. Tegelijk werd zo ook een deel van de akoestische hinder van de luchthaven en het nabije station ondervangen. Hoewel hij ondergronds ligt, baadt de foyer in het daglicht. Langs geometrische uitsnijdingen en vides stroomt het binnen en weerkaatst het op de witte vloer. Binnen werden we ontvangen door communicatieverantwoordelijke Sarah Trappeniers en technicus Jules Van Hoof.

“We zijn vorig jaar in april begonnen met een half seizoen. Er waren op technisch vlak verbazend weinig kinderziektes voor een nieuw gebouw, wat grotendeels te wijten was aan de nauwgezette opvolging van het adviesbureau voor theatertechnieken. Op 18 april zijn we er ingetrokken en op 21 april draaide onze eerste voorstelling.”

De hele staf is trots op het bouwwerk en benieuwd om de mogelijkheden uit te baten. En dat geldt ongetwijfeld ook voor de bezoekers op het podium of in de zaal. Hoewel ze toch aan bijna 700 mensen plaats kan bieden, straalt de zaal een intieme sfeer uit. Met een licht glooiende gradin en om-

armd door een wulps gevormd balkon, afgewerkt in chocoladekleur. Wie zegt daar dat er geen architecten met gevoel voor humor zijn?
Niet alleen werd er veel aandacht besteed aan de zichtlijnen, ook de akoestische ervaring werd fijn afgeregeld. "De zaal werd ontworpen in de vorm van een schelp om geschikt te zijn voor klassieke muziek. Waar nodig kunnen we bovendien akoestische reflectiepanelen laten inkantelen. We hebben hier al een concert gehad in Promsstijl waar we een 120 koppig koor en een symfonisch orkest naadloos konden mengen met elektrisch versterkte instrumenten. En dan nog hadden we ruimte genoeg in de mix."
Met de nabijheid van de luchthaven en de spoorweg moest extra rekening worden gehouden met demping. De ontwerpers kozen daarom voor een

Met de nabijheid van de luchthaven en de spoorweg moest extra rekening worden gehouden met demping.

box-in-box systeem. Sommige muren werden bovendien extra zwaar uitgevoerd om eventuele overspraak tussen de theaterzaal en de polyvalente zaal op te vangen. Voor de bouw werden dieptemetingen tot 70 meter uitgevoerd om in te calculeren hoe groot de storing zou zijn. Het resultaat van dat alles is een comfortabele, akoestisch uitgekiende theaterzaal.
Aan de klank- en lichtinstallatie wordt nog volop gebouwd. "Er komen nog extra subs, infills, nearfills en outfills. Amptec heeft hier een installatie verwezenlijkt die ze zelf als showcase durven gebruiken. Voor onze filmvoorstellingen krijgen we bovendien nog een cinemaset, zodat we achter het projectiescherm drie torens kunnen bouwen om een immersieve ervaring te kunnen genereren." Met een state-of-the-artprojector van Barco (zie technische fiche)

hoeft deze theaterzaal in niets onder te doen tegenover de betere cinemazaal. Het programmeren van filmvoorstellingen bleek bovendien een ideale manier om publiek met de zaal te laten kennismaken.

"Hoewel we het niet hadden verwacht, merkten we dat ook op mooie lenteavonden best wel veel mensen ervoor kozen om bij ons een film mee te pikken. Samen met wat familievoorstellingen en concerten van o.m. Gabriel Rios en De Mens, probeerden we de drempel zo laag mogelijk te houden. Het blijft zoeken en proberen."

Zaventem is een grote gemeente (bijna 33.000 inwoners) met heel wat eigenheden. Inwoners met een vreemde nationaliteit zijn in Zaventem sterker vertegenwoordigd dan het gemiddelde van de Brusselse rand. Daarbij vormen EU-burgers de grootste groep (ruim 14% van de inwoners in 2011) maar er zijn ook Marokkanen, Turken, Armeniërs en Amerikanen. "We hebben hier een grote groep expats onder de bewoners. Die mensen zijn over het algemeen welstellend, maar hebben toch een andere moedertaal. Tegelijk heb je ook uitschieters op vlak van kansarmoede in Vlaams-Brabant. Daartussen heb je de doorsnee Zaventemnaar, die dan weer iets ouder dan gemiddeld is. Kortom, een heel divers publiek.
In de programmatie proberen we wat in te spelen op die diverse achtergronden en tegelijk willen we dat wat we aanbieden dat weerspiegelt. De seizoensopener 'Malcolm X' (KVS) is een heel grote productie die een internationaal thema beroert, maar daarnaast hebben we ook plaats voor kleinere, meer intieme en minder bekende voorstellingen en gezelschappen."
Los van hun diverse pluimage is het al niet vanzelfsprekend om toeschouwers te strikken. Voorheen was er in Zaventem helemaal geen cultuurcentrum en zwermde wie kon uit naar de omliggende gemeenten. Nu die anomalie is opgeheven, moet er flink worden geroeid om als nieuwe speler een plaats te veroveren.
"We zitten in het samenwerkingsverband voor de Brusselse noordrand met andere cc's. Het is er ons niet om te doen om gevestigde waarden als de Westrand te gaan beconcurreren, eerder willen we kijken waar we elkaar kunnen aanvullen. In de eerste cijfers van verkoop zien we wel al dat we alvast veel lokaal volk trekken."
Het blijft nog afwachten welke impact dit nieuwe centrum zal hebben op het culturele leven in de stad. "Na dit seizoen hopen we er een betere kijk op te hebben. We hebben onszelf twee jaar de tijd gegeven om helemaal op kruissnelheid te komen. Het openingsseizoen was fantastisch en nu is het een kwestie van niet te ver terug te vallen eens het nieuwe er wat af zal zijn. Hoe zal het lopen met de programmatie?

Gaan we de mensen bereiken die we willen bereiken? Een doorwinterde cultuurliefhebber die staat hier van dag één, maar wij vinden het belangrijk om er ook te zijn voor de mensen die minder makkelijk de weg naar hier vinden. Het helpt dat ook de bibliotheek hier is gevestigd en met de formule van café-combiné komen vrijwilligers hier langs om Nederlands te oefenen. Het indrukwekkende van een nieuw gebouw kan ook afschrikken en we willen vermijden dat iemand zou denken: Dit is niets voor mij."

Misschien hebben de bestuurders van Zaventem zelf lang gedacht dat een cultuurcentrum niets voor hen was. Als schepen van cultuur kon Ingrid Holemans het niet langer aanzien om geen eigen plek te hebben in de gemeente. Nu is ze burgemeester en kreeg de stad er een juweel bij.

Het is er ons niet om te doen om gevestigde waarden als de Westrand te gaan beconcurreren, eerder willen we kijken waar we elkaar kunnen aanvullen.

Wanneer je wil inschatten of iets al dan niet juist aanvoelt, ga je – bewust of niet – proporties beschouwen. Je overweegt de verhoudingen tussen wat je wil, wat je kan en wat je hebt. Dat aanvoelen maak je tot een overtuiging die mee je besluit bepaalt naast praktische, economische of politieke argumenten. Het principe blijft hetzelfde, of het nu gaat over een kleine traktatie of een miljoenenproject. Soms siert bescheidenheid, maar minder kan evengoed een tekort zijn en dan is soberheid een excuus om in gebreke te blijven. Net zo kan je ambitie verwarren met hoogmoed.

De indruk die je in De Factorij krijgt, is dat ze naar de sterren willen reiken, maar niet dat ze te dicht bij de zon zullen vliegen. Net als een verpotte jonge plant hebben ze er nu de plaats om flink wortel te schieten en te groeien.

CC DE FACTORIJ - TECHNISCHE FICHE

Ivo Maupertuis, theaterzaal

Toneelopening: 18 meter breed, variabele hoogte tussen 6 en 9 meter.
Diepte: 13 meter van toneelopening tot aan het achterdoek zonder proscenium, 15m60 met.
Proscenium is gebogen met 2m60 in het midden en 1m35 aan de zijkanten. Het voortoneel dubbelt als orkestbak.
672 plaatsen in volledige bezetting, waarvan 26 voor 16 rolstoelgebruikers kunnen gebruikt worden.

RIGGING

40 trekken boven podium beschikbaar, 2 zijtrekken .

LICHT

ADB Memoracks, 216 dimkanalen 4Kw.
6 universes ter beschikking, waarvan 4 over Art-net (Luminex Ethernet-DMX4 Mk II)

Sturing :

- Chamsys MQ60 met 2 faderwings
- MA Dot2 met faderwing

Conventioneel licht :

- 16 ADB 2Kw PC
- 16 ADB DN205 13-36° 2Kw Profiel
- 25 ADB Warp 12-30° 800w
- 60 Par, Cp60 , 61 , 62 en 91 beschikbaar, 1Kw
- 40 ADB PC 1.2Kw
- 12 ADB Fresnel 1Kw
- 4 Fourbar

Intelligent licht

- 10 ROBE Robin Spider ledwash
- 8 ROBE Robin Viva spot
- 34 Fargo Stagepar 19 Pro Zoom MKII met vloerbeugel
- 10 Showtec LED Light Bar 12 Pixel 12x4W RGBW
- 14 Robert Juliat 860 Dalis Horizonverlichting

GELUID

Sturing :

- Yamaha TF3 met 2 Yamaha Tio 1608-D
- Allen & Heath S7000
- Allen & Heath S5000
- Allen & Heath DM48
- Allen & Heath DM32

Alle sturingen zijn voorzien van Dante kaarten.
D&B Yi Geluidset :

- 16 Yi8
- 4 Yi12
- 2 Yi10P
- 6 YiSUB
- 9 30D Amps
- 1 DS10 Audio netwerk bridge
- 12 M4 15" Coaxiale monitor

COMMUNICATIE

- 8 Kenwood TK3401-D Walkie-Talkies met Handmicrofoon
- Greengo Intercom systeem met 6 programmeerbare beltpacks en headset
- Prikpunten intercom jardin, cour, regie, projectiekamer, loading dock

VIDEO

- Barco D2 DLP 4k projector (vast opgebouwd achteraan zaal)
- Panasonic Projector (mobiel)
- Vast projectiescherm zaal (T20) 16,5m op 7,5m
- Mobiel projectiescherm
- HDBST extenders, HDMI-over-cat5e
- QSC Cinemaprocessor met 5.1 surround systeem
- Bluray/DVD-speler
- 10 HDMI input switcher

Verantwoordelijke gebouwtechniek
Bart.vanmoer@ccdefactorij.be
02 307 72 69

HOE STAAT HET MET HET ETTE-PROJECT?

Bastiaan Schoof

Safety first: de test getest

Het driejarige project om een Europees veiligheidspaspoort van de grond te krijgen loopt ten einde. Bastiaan Schoof is betrokken bij de ontwikkeling ervan en doet verslag van de weg naar dit document.

Drie jaar geleden begonnen de podiumtechnische vakverenigingen uit Zweden, Duitsland, België en Nederland aan een ambitieus project, genaamd European Theatre Technician Education, kortweg ETTE. Het doel: een Europees veiligheidscertificaat opzetten voor veilig werken op de Europese podia. De partners in dit project werkten samen in een zogeheten Europees strategic partnership en wisten daar een Erasmus+-subsidie van de EU voor binnen te slepen. Het driejarige traject is nu bijna ten einde. Als de vakverenigingen doortastend voortgaan op de ingeslagen weg, dan kan het Europees veiligheidspaspoort straks ook echt werkelijkheid worden.
Tijd voor de tussentijdse balans: wat is er tot nu toe bereikt? Eerst even terug naar het begin. Een Zweedse technicus, die net de Zweedse master theatertechniek op zak had, wilde graag in Duitsland werken. Maar daar mocht zij tot haar frustratie het podium niet op. De technici van het Duitse theater kenden de Zweedse theatertechniekopleiding aan de Rijkshogeschool in Stockholm niet en wisten niet of zij wel veilig zou werken. De Stockholmse opleiding vroeg zich af of daar dan in Europees verband niet iets voor geregeld kon worden. De Zweden gingen op zoek naar partners om gezamenlijk een EU-subsidie aan te vragen. Er waren al contacten met het RITCS in Brussel en al snel waren er enkele andere partijen bij gevonden.
Het doel is dat een technicus met één Basiscertificaat Veiligheid in heel Europa kan aantonen dat hij of zij veilig op een podium kan werken. Het gaat om de basis, het niveau waarop elke technicus zou moeten kunnen werken, of dat nu in een theater is of op een evenement. Omdat diploma's van de verschillende podiumtechniek-opleidingen uit de verschillende landen lastig te vergelijken zijn, is zo'n certificaat een waardevolle toevoeging voor internationaal werkende technici.

Open source-informatie

In 2017 is er hard gewerkt aan de praktijktest die de grondslag moet gaan vormen van het certificaat. De test heeft echt het werken op de vloer als uitgangspunt en moet toetsen of technici op het gebied van veiligheid op podia in basis het juiste gedrag, de juiste kennis en de juiste houding hebben. Bewustwording van veiligheid en weten hoe je daar in de praktijk mee omgaat, staan centraal – niet de geldende wetten en regels. In het dagelijkse werk gaat het er immers niet zo zeer om dat de aansprakelijkheid is geregeld en met een certificaat is geborgd, zoals dat in Angelsaksische landen vaak het geval is. Zoals Chris Van Goethem van het RITCS het treffend verwoordt: "Heb je bij een brand op een podium liever iemand die alle brandklassen uit het hoofd kent of iemand die weet welke actie hij moet ondernemen?"
Alle informatie van het programma is open source: iedereen kan de theorie downloaden en gebruiken. Alleen de test zelf wordt afgenomen door assessoren die door de partners getraind zijn. Zo kan de theorie met opdrachten vrij gebruikt worden binnen het lesprogramma op scholen of in bedrijven waar een veiligheidstraining wordt georganiseerd. Als zelfstandige kun je deze informatie ook downloaden. Er wordt nog nagedacht over het afnemen van de test op beurzen.

Denken in basiscompetenties

In het eerste jaar van het project zijn er tien relevante basiscompetenties ontwikkeld. Ondanks de verschillen in werken

Tijdens Stage Set Scenery in Berlijn werd de beoogde praktijktest voor het Europese veiligheidscertificaat nog één keer zelf getest, en werden de resultaten van het ETTE-project gedeeld met het publiek.© Stage Set Scenery

en regulering per land, zijn de risico's overal dezelfde. Kortsluiting en brand trekken zich immers weinig van grenzen aan. Daarom kun je ook in basiscompetenties denken. Deze competenties en de bijbehorende theorie zijn het afgelopen jaar uitgebreid omschreven met theorie en opdrachten. Lastig daarbij is dat elk land zijn eigen do's en don'ts heeft. Niet in de grote lijnen, maar vooral in de details. Het kostte dan ook veel tijd om alle informatie zo op te lijsten dat die voor alle deelnemende landen acceptabel was.
In de theorie zijn de vaardigheden beschreven die weer voortkwamen uit de competenties. Met behulp van deze vaardigheden is de praktijktest ontwikkeld. Dit is een test geworden die niet meet hoe goed of professioneel je bent, maar heel zuiver je vaardigheden, kennis en houding op het gebied van veiligheid toetst. De uitkomst is steeds ja of nee. Je kunt veilig werken – of je kunt het niet; je kunt niet een beetje veilig werken.

Te veel tijd in de werkplaats
De test wordt uitgevoerd in een gesimuleerde podiumomgeving, met de daarbij gebruikelijke hulpmiddelen en materialen. Ook wat betreft de handelingen gaat het om handelingen die bij iedere technicus bekend zijn en regelmatig worden uitgevoerd.
De competenties zijn in lijn met de ESCO-database. Dit is een Europese database die standaardomschrijvingen bevat van competenties en beroepen in Europa. Onderwijsinstellingen baseren hierop veelal hun omschrijvingen van de kwalificaties. Dit maakt dat de ETTE-competenties goed in te passen zijn in de onderwijssystemen in de Europese landen. Natuurlijk is het daarbij belangrijk dat de test ook kwalitatief goed is. Om dat te waarborgen is ervoor gekozen om te werken met onafhankelijke beoordelaars, de assessoren. Dat zorgt ervoor dat overal dezelfde procedures worden doorlopen.
De praktijktest is voor het eerst uitgeprobeerd in Studio 6 van het MBO College Hilversum. In januari kwamen hier een aantal leerlingen van het MBO College, een leerling van een techniekopleiding uit Baden-Baden en een aantal experts en werkgevers uit het werkveld bij elkaar om te kijken hoe de proefversie van de test werkte. De test bestond uit het beoordelen van handelingen bij het uitladen, het werken op het podium en het werken in een werkplaats. Een van de conclusies was dat de test te lang was. Het doel was dat hij maximaal een uur zou duren. Voor de getrainde leerlingen van het MBO

Om de kwaliteit te waarborgen, wordt de test afgenomen door onafhankelijke beoordelaars, de assessoren. Afgelopen mei werden de eerste assessoren getraind in Keulen. © Bastiaan Schoof

College was dat nog redelijk te doen, maar toch bleek dat de handelingen in de werkplaats te veel tijd kostten.

Interesse uit Amerika

Afgelopen mei zijn de assessoren getraind in Keulen. Daarvoor werd de test opnieuw opgebouwd, met enkele aanpassingen naar aanleiding van de ervaringen in Hilversum. De handelingen in de werkplaats waren nu geïntegreerd in de werkzaamheden op het podium. De test werd door leerlingen van twee verschillende Duitse techniekopleidingen uitgevoerd. Zij werden beoordeeld door de net opgeleide assessoren. Elk land had er twee afgevaardigd. Namens Nederland waren Vincent Tulp van de Schouwburg Amstelveen en Wim Hoogduin, die veel trainingen voor bedrijven verzorgt, aanwezig. Alle assessoren waren enthousiast en bevestigden het nut van een veiligheidscertificaat voor de sector. Er was ook een afvaardiging bij van de PLASA uit Engeland, die de test met veel belangstelling volgde.
In juni, op de beurs Stage Set Scenery in Berlijn, is de test nog een laatste keer opgebouwd, getest en aan het publiek gepresenteerd. Daar bleek onder meer dat er veel interesse was uit Canada (CITT/ICTS) en de Verenigde Staten (USITT). Ook zij erkenden de noodzaak van een dergelijk certificaat.

Europees consortium

Hoe gaat dit nu verder? In de laatste fase van dit project wordt de theorietekst geredigeerd en wordt beschreven hoe de test moet worden opgezet en voorbereid. De vakverenigingen uit de deelnemende landen staan nu voor de volgende stap: het opzetten van een consortium dat de assessoren opleidt en de diploma's uitreikt.
Nu de theorie, de opdrachten en de praktijktest er staan, komt het erop aan dat dit consortium op korte termijn van de grond komt en, wil het hier daadwerkelijk gaan om een Europees certificaat, dat er meer landen bij worden betrokken. Een aantal opleidingen wil de test in het onderwijs integreren. Dat is mogelijk het begin van een succesvol Europees veiligheidspaspoort. ■

Website van het ETTE-project: www.stage-tech-edu.eu

De tien basiscompetenties voor een Europees veiligheidscertificaat

1. Work with respect for own safety
2. Contribute to a safe and sustainable working environment
3. Work ergonomically
4. Use personal protection equipment
5. Prevent fire in a performance environment
6. Work safely at heights
7. Work safely with mobile electrical systems under supervision
8. Work safely with machines
9. Work safely with chemicals
10. Fit up and rig performance equipment software.

8K
Cofinimmo
check out our new website!
Together everyone achieves more.
Op momenten dat er niets fout mag gaan, moet u blindelings kunnen vertrouwen op uw audiovisuele partner. Ervaren professionals die uw wensen en verwachtingen omzetten in een excellente service, waar en wanneer u dat wilt. Auvicom Group verkoopt en verhuurt audiovisueel en presentatiemateriaal om van uw event een onvervalst succes te maken. Koppel daar de flexibele assistentie van onze gespecialiseerde technici aan en slaap vanaf nu op beide oren.
Dacht u dat de perfecte AV-partner niet bestond?
Iedereen kan zich natuurlijk vergissen...
auvicom group
suikerkaai 40d /// Industriezone 3a
1500 halle /// +32 2 380 10 44
info@auvicom.be /// www.auvicom.be

THE PUPPETMASTER: PETR MATÁSEK

International educator, leading Czech scenographer and puppet designer (17th April 1944– 25th July 2017)

Petr Matásek's death closes the circle of activities of the exceptional generation of important puppet personalities, who formed the shape of modern Czech puppet theatre in the late 20th century until nowadays. Petr Matásek's works were famous in Europe and all around the world among theatre audiences as well as the visitors of numerous exhibitions where he presented his own theatre works and un-commissioned works. Employees and fellows to the Arts and Theatre Institute had the honor to cooperate with Petr Matásek via the International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians (OISTAT) and to present his original artistic visions of puppets and theatre space in several exhibition projects dedicated to Czech puppet theatre to Czech and foreign audiences.

He was one of leading contemporary Czech stage designers, who was not engaged only in puppet theatre. He studied at the High School of Applied Arts in Prague and stage design at the Puppet Theatre Department at

the Theatre Faculty at the Academy of Performing Arts in Prague. He was the designer and the head of stage design of the Central Bohemian Puppet Theatre in Kladno and Children's Theatre Alfa as well as the head of stage design in DRAK Theatre in Hradec Králové. He worked with Czech and foreign puppet theatres (USA, Australia, Japan), he made a number of stage designs for drama stages as well. He became famous in Czech modern puppet theatre with his productions he created with Josef Krofta in DRAK Theatre, Sleeping Beauty (1981), Cinderella (1982), Midsummer Night's Dream (1984), The Song of Life (1985). He taught for a long time at the Scenography Cabinet at the Department of Alternative and Puppet Theatre at the Theatre Faculty, Academy of Performing Arts in Prague, where he educated a generation of Czech and foreign students. He was the most famous Czech visual artist in puppetry, his work for drama stages in the Czech Republic and abroad was noteworthy.

WORLD STAGE DESIGN 2017

Ivo Kersmaekers

World Stage Design is weer voorbij. Deze editie had plaats in Taipei, de hoofdstad van Taiwan, en de thuisstad van het OISTAT-hoofdkwartier.

WSD is een OISTAT-organisatie en wordt elke vier jaar georganiseerd in een ander deel van de wereld. Na Toronto, Seoul en Cardiff, was deze keer Taipei aan de beurt. Het is (onder meer) een tentoonstelling van theaterontwerpen over de hele wereld. Het omvat decorontwerp, maar ook kostuum-, licht-, en geluidsontwerp, en een speciale afdeling voor 'space design'. Het staat alle ontwerpers vrij een ontwerp in te sturen. De voorwaarde is wel dat dat ontwerp ook effectief is uitgevoerd tijdens de voorbije vier jaar door een professioneel gezelschap. Uit de honderden inzendingen kiest een internationale jury de honderd beste, die tentoongesteld mogen worden op de quadriennale.
Niet alleen kan je er de beste ontwerpen van de afgelopen jaren bekijken, de winnende ontwerpers worden ook geacht zelf hun tentoonstelling op te bouwen en af te breken.
(Foto 1)

Sfeerbeeld tentoonstelling © 吳俊諺

Opbouw tentoonstelling door de geselecteerde ontwerpers – © Flor Dias

Dat wil ook zeggen dat 's werelds beste ontwerpers tezamen op dezelfde plaats zijn en met elkaar en de andere bezoekers praten en discussiëren. Om de drempel voor jonge ontwerpers te verlagen werd er deze editie voor de eerste keer een aparte sectie voor 'emerging designers' georganiseerd.
In totaal werden 168 ontwerpen uit 35 verschillende landen tentoon gesteld.

Om de ruim 5000 bezoekers uit 58 verschillende landen de kans te geven zoveel mogelijk te interageren met elkaar werd op dezelfde plaats Scenofest georganiseerd. 35 voorstellingen en 121 workshops, presentaties en lezingen konden er bezocht worden.
Zoals vaak was de bar in het midden van de campus de verza-

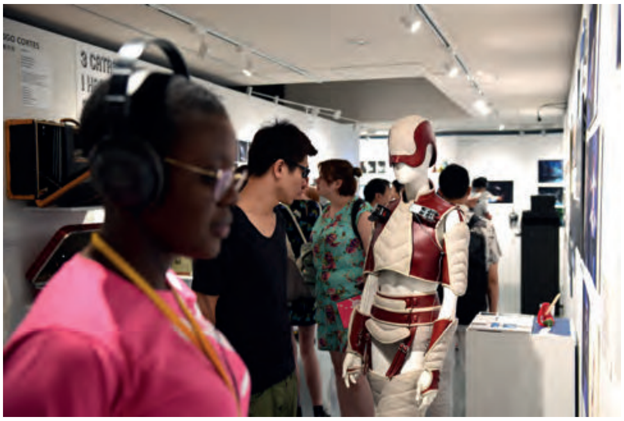

Sfeerbeeld tentoonstelling © Flor Dias

Geluidsontwerp workshop © Jess Huang

melplaats voor iedereen. Op elk moment van de dag kon je er de fine fleur van de internationale theatermakers vinden.
Een geëmotioneerde studente scenografie zei me: "Ik zit hier elke avond samen met ontwerpers over wie ik op school heb geleerd. Ik mag ze niet alleen alles vragen wat ik wil, ze luisteren ook naar mij en zijn geïnteresseerd in wat ik te vertellen heb. Ik kende deze mensen alleen uit de boeken, en nu mag ik verschillende mijn vriend noemen."
Zo wordt de essentie van OISTAT mooi samengevat.

Samen met World Stage Design vond ook de Theatre Architecture Competitie plaats. Deze tiende editie was een initiatief van de OISTAT Architecture Commission. Zoals elke keer werd er een bestaande site uitgekozen, die omgebouwd moest worden voor live voorstellingen.
Ditmaal was het een oud sportstadium in Hsinchu City in Taiwan.
De vereisten waren een ontwerp te maken om er een openluchttheater in te planten, een gesloten flexibele theaterruimte en al de nodige accommodatie voor publiek, techniek en artiesten.
De deelnemers moesten rekening houden met het klimaat en andere plaatselijke moeilijkheden.
Uit de 100 deelnemende architecten teams werden de beste

Kostuum ontwerp workshop © Jess Huang

Het nieuwe executief committee – © OISTAT press release,
van links naar rechts: Ivo Kersmaekers (België), Executive Committee lid, Sean Crowley (UK), Executive Committee lid , Jan K. Rolnik (Tsjechië), Schatbewaarder, Kevin Rigdon (USA), Secretaris, Bert Determann (Nederland), OISTAT President, Marina Raytchinova (Bulgarije), ExecutiveCommittee lid, Duncan Ei-Eu Chang (Taiwan), Vice President, Hazem Shebl (Egypte), Vice President

ontwerpen gekozen en 25 ervan werden tentoongesteld.

In dezelfde ruimte was ook de tentoonstelling van de winnaars van de Technical Invention Prize, georganiseerd door de OISTAT Technology Commission. De TIP werd voor de tweede maal georganiseerd en wordt uitgereikt aan de technici die werken in het theater of in de entertainment industrie en die apparaten of eenvoudige maar slimme oplossingen hebben uitgevonden voor onze sector.
Verschillende TIP-laureaten waren aanwezig, ondermeer uit België, Finland, USA, UK en Hong Kong.
Het was prachtig om te zien hoe theatertechnici uit zo'n verschillende landen en culturen elkaar onmiddellijk begrepen en aan een half woord voldoende hadden.

Als zoveel theatermakers van over de hele wereld samenkomen, is het natuurlijk het uitgelezen moment om het OISTAT World congres te organiseren. Zo'n congres heeft elke vier jaar plaats en er worden enkele belangrijke beslissingen genomen.
Om te beginnen werden enkele statuutwijzigingen van de organisatie gestemd. Zo werd een studenten lidmaatschap voorgesteld, de mogelijkheid voor het oprichten van een subcommissie werd geboden en bedrijfsleden krijgen ook (beperkt) stemrecht op het congres.
Tegelijk werd een nieuwe voorzitter en bestuur gekozen. Louis Janssens' tweede termijn van vier jaar liep af en hij wordt opgevolgd door zijn landgenoot, Bert Determann.
OISTAT is ook weer uitgebreid met twee nieuwe leden: Portugal en Spanje.

In de marge van het congres vonden de bijeenkomsten plaats van de zes OISTAT commissies en werden vier subcommissies opgericht: Light design, Sounddesign, Costume design en Space design. Dit zijn de opvolgers van de werkgroepen die al bestonden, maar die nu een gelijkwaardig statuut krijgen als de commissies.

Het hoogtepunt van de tien dagen in Taiwan was de uitreiking van de prijzen. In een zeer goed georganiseerde ceremonie werden de beste mensen uit verschillende disciplines beloond.
Ook zagen we veel Belgen op het podium. Jerome Maeckelbergh werd geëerd met de 'OISTAT-award for lifetime contribution'. Zijn gastvrijheid in zijn huis in Antwerpen 'De Donkere Nacht' is een begrip voor theatermakers uit de hele wereld. Ontelbare commissies hebben er vergaderd, gegeten en gelogeerd. Ook zijn inzet in het bestuur van OISTAT en het Digital Theatre Words project mag niet vergeten worden.

CUE 2018

Vakbeurs voor event-, installatie- en entertainmenttechnologie

15 t/m 17 januari 2018
Rotterdam Ahoy

Het startsein voor elk podiumevent!

Kom voor een compleet overzicht van technische faciliteiten op het gebied van events, installaties en entertainment naar CUE2018. Oriënteer u op een totaalaanbod voor binnen- en buitenpodia, van licht-, beeld- en geluidstechniek tot ontwerp, decor, inrichting, hijs- en heftechniek. CUE is dé ontmoetingsplaats voor technici in de evenementenbranche en podiumkunsten, oftewel het startsein voor elk podiumevent!

Ga naar www.cue.nl voor een overzicht van de beursvloer, deelnemende bedrijven en het door de VPT verzorgde lezingenprogramma.

Partners:

vpt

V.V.E.M.

www.cue.nl

PBTA
THEATER & AKOESTIEK

Complexe zaken, begrijpelijk advies

"Als studiebureau betrokken bij meer dan 125 zalen, waaronder: Stadsschouwburg Mechelen en Brugge, Antwerp International School en cultuurcentrum Hasselt."

Al 30 jaar vertrouwde adviseurs en specialisten onder één dak!

[THEATERTECHNIEK]

- theateradvies en ontwerp
- haalbaarheidsstudies en kostenramingen
- programma van eisen (PVE)
- 3D zichtlijnenstudie en visualisatie (Oculus Rift)
- tribunes en theaterstoelen
- trekkenwanden
- toneelmechanische installaties
- theaterstoffering / theaterbelichting
- theatergeluid en (foyer) omroepinstallaties
- audiovisuele techniek
- meerjarenonderhoudsplan (MJOP)
- veiligheid en risico-inventarisatie

[AKOESTIEK]

- akoestisch advies en ontwerp
- zaal- en ruimteakoestiek
- geluid- en zaalakoestische metingen
- studioakoestiek
- bouwakoestiek
- elektroakoestiek
- installatiegeluid
- CATT Acoustic simulaties en auralisaties

www.pbta.nl +31 (0) 413 264 344 Uden (Noord-Brabant)

Van boven naar beneden:
Joris Thiry ontvangt de eerste Technical Invention Prize van Ivo Kersmaekers
© 王世邦

Shizuka Hariu ontvangt de bronzen WSD award van Louis Janssens © Flor Dias

De Technical Invention Prize ging naar een Belg: Joris Thiry mocht deze in ontvangst nemen voor zijn uitvinding de 'Jansjörre'.

Bij de ontwerpers viel op hoe internationaal ons beroep is geworden. Sofie Lachaert en Luc d'Hanis waren geselecteerd met hun ontwerp voor 'Terra' voor het dansgezelschap The Print Company dat in première ging in Londen.

De bronzen prijs voor Space design ging naar Shizuka Hariu, een Japanse ontwerpster die in Brussel woont en over de hele wereld ontwerpen maakt. Haar ontwerp was voor de productie 'Solid Traces' van Thierry De Mey + Trisha Brown Dance Cie. voor het Charleroi Dancefestival.

Nu reeds kijken we uit naar de volgende editie van World Stage Design. Voor 2021 hebben zich alvast twee gaststeden zich aangemeld: Calgary in Canada en Cairo in Egypte.

17 10 17

STEPP CONTACTDAG
IN CC DE FACTORIJ, ZAVENTEM

9u30:
Onthaal met koffie

10u:
Verwelkoming

10u15:
'Concept, ontwerp en bouwproces van CC Zaventem' door architect Tom Caluwaerts (EBTCA)

11u:
'Aanpak van de akoestiek in een CC: geluidsemissie naar de omgeving, geluidsisolatie tussen ruimtes en ruimte-akoestiek van de zaal' door dr. ir. Geert Desanghere (D2S International)

12u: Lunch

13u:
'Active Acoustics Enhancement: hoe de akoestiek van een ruimte beïnvloeden met elektronische systemen' door ir. Ron Bakker (Yamaha Pro Audio)

13u45:
'Akoestiek in concertzalen, een praktijkvoorbeeld' door ir. Bart Willems (Amptec)

14u45:
'Doeken & decibels - Over hoe je akoestiek kan bijsturen met textiel' door Jochen Desmedt (acoustic engineer bij Showtex)

15u30:
Rondleiding achter de schermen van CC Zaventem

16u30:
One for the road

Praktisch:
Leden STEPP/BESA/Opendoek: 60€
niet-leden: 100€

Inschrijven en meer info omtrent bereikbaarheid via www.stepp.be

ShowTex

AMAZING STAGE FABRICS IN MOTION
ShowTex nv • info@showtex.com • www.showtex.com • www.showtexrental.com

DOCK PULLMAN
fair

DOCK HAUSSMANN
audio *training*

DOCK EIFFEL
lighting

21st Edition - PARIS
21 & 22 NOVEMBER

JTSE 2017

Journées Techniques du Spectacle et de l'Evénement
International Trade Show of Stage Equipment

Pre-Register online

www.jtse.fr

BEDRIJFSLEDEN

Amptec
Pro Audio- en Videosystemen: levering, installatie, bekabeling, maatwerk, service & support
Duifhuisweg 11
Industriezone "Het Dorpsveld"
B-3590 Diepenbeek
Tel. : +32 (0) 11 28 14 58
Fax : +32 (0) 11 28 14 59

Apex
Schoebroekstraat 62
B-3583 Beringen-Paal
Tel.: +32(0)11 21 24 32

Audio XL
Industrieterrein II nr. 14
B-3290 Diest
Tel.: +32 13 670 890

Audiosense
Stroobantsstraat 48b
B-1140 Evere
Tel.: +32 (0)2 241 40 02

Bose N.V.
BOSE PROFESSIONAL is fabrikant van luidsprekers, versterkers en DSP om geluid te versterken in theaters, concertzalen, congresruimtes, auditoriums en andere toepassingen
Bose NV
Limesweg 2
B-3700 Tongeren
Tel.: 012/39 08 10

Controllux BVBA
Meer dan 45 jaar ervaring met de beheersing van licht in de ruimste zin van het woord
Ambachtsstraat 2B
B-2450 Meerhout
Tel. : +32 (0)13 480 600
Fax : +32 (0)13 480 609

Electric Sound
Radioweg 5
1324 Almere
Nederland

Face
Hoek 76
2850 Boom
België
Tel.: +32 3 844 67 97

ICARUS, flightcases & decor facilities bvba
One stop shop voor top kwaliteit flightcases op maat en technisch facilitaire decorbouw
Ondernemersstraat 6
B-2500 Lier
Tel.: +32 3 491 97 89
Fax : +32 3 491 97 80

Joystick Audio
Leverancier van hoogwaardig geluid voor theater met focus op superieure audio kwaliteit,
installatie, bekabeling op maat, optimale ondersteuning en service, eigen repair lab.
Luchterenstraat 25 A
9031 Drongen
Belgium
Tel: +32 (0) 9 236 37 18
Fax: +32 (0) 9 236 37 19

M-Pro Benelux
Bedrijvenstraat 4501-4503
3800 Sint-Truiden
België

PBTA B.V.
Grootste adviseur in de Benelux voor theater, concertzaal en poppodium: akoestiek, licht, geluid, stoelen, tribunes, zichtlijnen, hef- en hijsinstallaties, video, logistiek, etc. kortom, voor alles wat van een gebouw een cultuurhuis maakt.
Runmolen 3
5404 KP Uden
Nederland
Tel.: +31 413 264 344

PRG Belgium
PRG is supplier of entertainment and event technology to a wide range of markets, including corporate events & trade shows, concerts, special events, theatre, television & film.
Industriezone Hambos Vaartdijk 6
3150 Tildonk
Belgium
Tel.: +32-016-61-53-00
Fax: +32-016-60-88-61

Sennheiser
The pursuit of perfect sound
Sennheiser Belux BVBA
Doornveld 22
1731 Asse/Zellik
Tel.: +32 (0)2 466 44 10
Fax: +32 (0)2 466 49 20

Showtex
ShowTex is wereldwijd leider in het bedenken, produceren en installeren van de meest innovatieve vlamwerende podiumdoeken en ophangsystemen voor theaters en evenementen.
Oude Gentweg 100
B-2070 Burcht (Antwerp)
Tel.: +32 3 236 84 40
Fax: +32 3 236 23 02

Shure Distribution Benelux
Jan Emeil Mommaertslaan 20A
1831 Diegem
Tel.: +32 (0) 2 704 91 50

StaPoTech
Advies, ontwerp en realisatie van podiumtechnische installaties
Rodenrijt 80
3930 Hamont-Achel [B]
Tel.: +32(0)11 66 78 94
Fax : +32(0)11 66 78 95

Theateradvies bv
Theateradvies bv ontwerpt theaters, concertzalen, popzalen en musea met oog voor publiek, artiesten en techniek: innovatief, effectief, functioneel, gebruiksvriendelijk, duurzaam en veilig.
Herengracht 160
1016 BN Amsterdam
Nederland
Tel.: +31 (0)20 627 2248

Wolec Electronics
Leuvensesteenweg 181
1932 Sint-Stevens
Tel.: +32(0)2 720 02 18

XLR Pro
Rue Pierre Strauwenstraat 24
1020 Brussels
Tel.: +32 2 520 08 27

GROEPSLEDEN

30 CC – Leuven
Bronks Jeugdtheater – Brussel
CC 't Getouw – Mol
CC 't Schaliken – Herentals
CC 't Vondel – Halle
CC Asse – Asse
CC Blankenberge – Blankenberge
CC Bolwerk – Vilvoorde
CC Brugge - Brugge
CC Casino – Houthalen-Helchteren
CC De Schakel – Waregem
CC De Borre – Bierbeek
CC De Breughel – Bree
CC De Brouckere – Torhout
CC De Herbakker – Eeklo
CC De Kollebloem – Puurs
CC De Mol – Lier
CC De Plomblom – Ninove
CC De Roma – Willebroek
CC De Steiger – Menen
CC De Velinx - Tongeren
CC De Werf – Aalst
CC Hasselt – Hasselt
CC Het Perron – Ieper
CC Jan Tervaert – Hamme
CC Kruispunt – Diksmuide
CC Mortsel – Mortsel
CC MUZE – Heusden-Zolder
CC Nova – Wetteren
CC Scharpoord – Knokke-Heist
CC Spikkerelle – Avelgem
CC Ter Dilft – Bornem
CC Westrand – Dilbeek
CC Zwaneberg – Heist-Op-Den-Berg
Concertgebouw – Brugge

Cultuurhuis De Warande- Turnhout
deFENIKS – Walpurgis – Mortsel
deSingel – Antwerpen
Dommelhof - Neerpelt
FARO - Brussel
GC 't Blikveld – Bonheiden
GC De Boesdaalhoeve – Sint-Genesius-Rode
GC De Bosuil - Overijse
GC De Kam – Wezembeek-Oppem
GC De Kroon – Bocholt
GC De Lijsterbes - Kraainem
GC De Moelie - Linkebeek
GC De Zandloper - Wemmel
GC den Ichter – Opglabbeek
GC Tentakel - Zonhove
GD De Muse – Drogenbos
Handelsbeurs - Gent
Het Paleis – Antwerpen
Koninklijke Muntschouwburg – Brussel
Kunstencentrum De Werf – Brugge
Minardschouwburg – Gent
Muziekcentrum De Bijloke – Gent
OC 't Waaigat – Zwijndrecht
Pianofabriek – Brussel
S.M.A.K. – Gent
Sabbattini - Antwerpen
Schouwburg Kortrijk – Kortrijk
STUK Kunstencentrum – Leuven
Theater De Spiegel – Antwerpen
Theater deToekomst - Gent
Theater Vooruit – Boechout
Toneelhuis – Antwerpen
Vlaamse Opera – Gent
Vooruit Kunstencentrum – Gent
Vormingscentrum Destelheide – Dworp
wpZimmer - Antwerpen

AGENDA

28|09|17

VVC-dag in CC De Werf, Aalst
We buigen ons over verschillende onderwerpen die belangrijk zijn in het cc van de toekomst. Tijdens de voormiddag presenteert CC De Werf de opzet van hun lopende onderzoek naar de impact van een cultuurcentrum in een stedelijke context. Wij brengen je op de hoogte van de meest recente beleidsinfo. In de namiddag ga je zelf aan de slag tijdens één van de sessies over amateurkunsten, spreiding van de podiumkunsten, beeldende kunsten, zakelijke items, infrastructuur...

02-09|10|17

STEPP Basiscursus Geluidstechniek in het Concertgebouw, Brugge
In deze cursus ligt de klemtoon op het veilig plaatsen en aansluiten van geluidsmateriaal bij gebruik in het theater. Er wordt vooral praktisch gewerkt. Deze cursus is ideaal voor technici die een basis willen meekrijgen.

17|10|17

STEPP Contactdag – CC De Factorij, Zaventem

24|10|17

Trefdag Pulse Hoogtij/d in De Roma, Borgerhout
Transitie – hoe begin je er vandaag aan of waar kan je nog op inzetten? Welke uitdagende ideeën en plannen zijn er voor morgen en wat gebeurt er als we ons losmaken van de tijd? Hoogtij/d gaat op zoek naar duurzaamheid en wat het kan betekenen voor organisaties en praktijken uit de cultuur-, jeugd- en mediasector. Doe inspiratie op en wissel expertise uit op deze trefdag van Pulse.

24|10|17

Netwerkdag cultuur- en gemeenschapscentra te IMAL, Brussel
In het kader van de Digitale week (23 okt – 5 nov) organiseert CultuurConnect een Netwerkdag voor cultuur- en gemeenschapscentra. Collega's uit cultuur- en gemeenschapscentra delen hun ervaringen over de betekenis van technologie en digitalisering voor podium, publiek en communicatie. Benieuwd wat theater met (digitale) technologieën kan doen (en omgekeerd)? Joris Weijdom (onderzoeker aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht) neemt ons mee langs mixed realities en nieuwe theatervormen.

21-22|11|17

JTSE in Dock Pullman, Porte de la Chapelle, Parijs

20-22|01|18

STEPP Cursus Licht en Lichtontwerp in deSingel Antwerpen

NIEUWS

Boek 'Infini 1-15'
Het gebruik van infini's (geschilderde achterdoeken) is door de jaren heen in onbruik geraakt. Voor dit project stelt Jozef Wouters zich de vraag welke set van infini's er vandaag in het theater beschikbaar moeten zijn. Welke ruimten moeten we tonen in onze tijd, die steeds virtueler en minder plaatsgebonden wordt, waarin iedereen overal tegelijkertijd lijkt te kunnen zijn? Met bijdragen van Arkadi Zaides, Chris Keulemans, Michiel Soete, Michiel Vandevelde, Remah Jabr, Thomas Bellinck, Sis Matthé, Wim Cuyvers, Anna Rispoli, Begüm Erciyas, Jisun Kim, Rebekka de Wit, Rodrigo Sobarzo en Benny Claessens. Sinds 2017 maakt scenograaf Jozef Wouters structureel deel uit van Damaged Goods. Als autonoom kunstenaar in residence zal hij er gedurende vijf jaar verschillende projecten opzetten, met als uitvalsbasis zijn net opgerichte Decoratelier in Molenbeek. Meer info op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

Meer info op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

Hommage aan Tone Brulin: een bloemlezing en een tentoonstelling
Tone Brulin (pseudoniem van Antoon van den Eynde, °1926) is actief als toneelauteur, acteur, regisseur, scenograaf, organisator, docent, essayist, etc. Zijn engagement met theater strekt zich uit over zeventig jaar en vier werelddelen. Theaterpublicaties vzw, Het Firmament en Het Theaterfestival bundelen nu de krachten voor een hommage. Deze bestaat uit een bloemlezing uit het werk van Brulin en een documentaire tentoonstelling.
Het boek: 'De waterdrager en de dorstige — Tien toneelteksten van Tone Brulin'. Samenstelling en nawoord: Erwin Jans – ISBN 978 90 5718 672 1 – 376 blz. – 24,50. Dit is het eerste deel in T-boeken, een nieuwe reeks over de geschiedenis van het theater in Vlaanderen, uitgegeven door Theaterpublicaties vzw en ASP (Academic and Scientific Publishers).

PRODUCTNIEUWS

Amptec
Amptec Education: Save the dates.
2-3 oktober: DiGiCo SD training @ De Singel, Antwerpen
10 oktober: Mix breakdown Simple Minds tour @ Nice Recordings, Antwerpen
23 november: DPA 25 years world tour @ OPEK, Leuven
Al onze opleidingen zijn hier te vinden:
http://amptec.be/events

Joystick
Joystick Audio levert nu ook het Sennheiser Digital 6000 draadloos tweekanaals microfoonsysteem van hoge kwaliteit. Beschikbaar voor vrijblijvende demo, contacteer tim@joystick.be voor meer info.

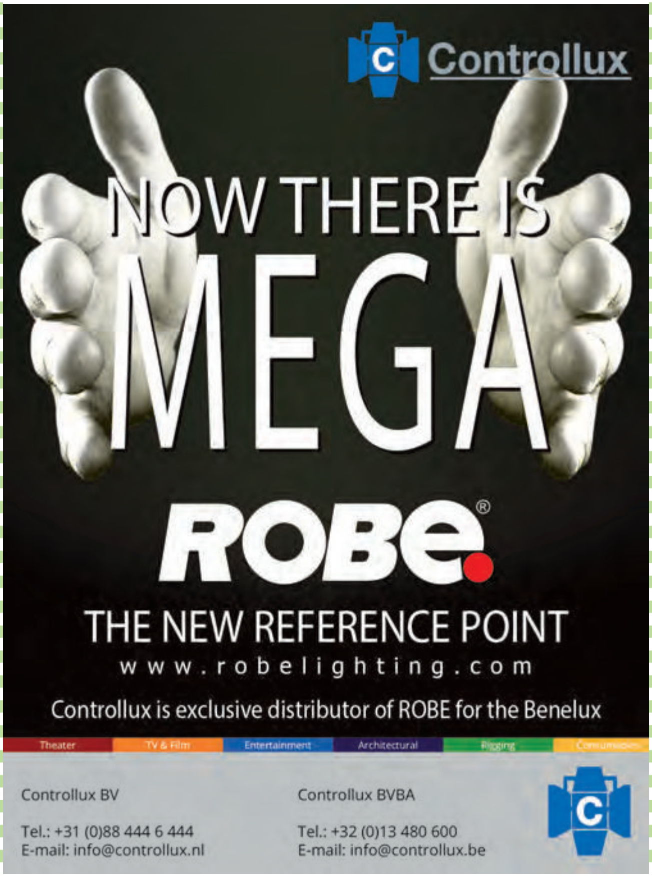

COLOFON

CONTACT

STEPP vzw
Sainctelettesquare 17
1000 Brussel
T: +32 2 203 92 06
E: info@stepp.be
W: www.stepp.be

MISSIE

STEPP vzw is het steunpunt voor de productionele, ontwerpende en technische krachten van de brede culturele sector. De organisatie is het aanspreekpunt voor actuele ontwikkelingen op het vlak van techniek, scenografie, architectuur, veiligheid en opleidingen in de culturele sector en haar zeer diverse subsectoren. STEPP vzw bundelt de krachten van de gehele sector om een constante uitwisseling van expertise teweeg te brengen. De organisatie is gesprekspartner in diverse comités, en organiseert op regelmatige tijdstippen studiedagen, symposia, netwerkmomenten en opleidingen.
STEPP vzw is lid van OISTAT en benadrukt daarmee het internationale kader van de hedendaagse culturele sector.

ACTIVITEITEN

STEPP vzw organiseert regelmatig bijeenkomsten in de vorm van symposia, informele meetings en workshops. Daarnaast bieden zij een uitgebreid cursusprogramma aan. Verdere informatie en een overzicht van de activiteitenkalender vindt u op onze website www.stepp.be.

TARIEVEN

STEPP leden krijgen alle 3 maanden het STEPP magazine gratis in hun bus. Daarbovenop krijgen onze leden korting bij alle STEPP activiteiten, en bij een aantal partnerorganisaties.
Lidmaatschap (1 jaar): 48,00 EUR
Bedrijfslidmaatschap (1 jaar): 480 EUR
Groepslidmaatschap (1 jaar):
130 EUR / 260 EUR / 480 EUR
Student (1 jaar): 24,00 EUR
STEPP magazine (1 jaar): 40,00 EUR

Meer informatie op onze website www.stepp.be

DUURZAAMHEID

STEPP vzw zet zich in voor een duurzame cultuursector. Dit uit zich in al onze activiteiten en opleidingen.
STEPP is daarnaast ook partner in een aantal duurzaamheidsinitiatieven van partnerorganisaties.
STEPP vzw wil zo een motor zijn voor een duurzame cultuursector.

STEPP magazine #25

Bijdragen: Alexander Vander Stichele, Bastiaan Schoof, Jo Klaps, Jan Decalf, Ivo Kersmaekers
Eindredactie: Jan Decalf
Corrector: Bert Moerman
Vormgeving: Jo Klaps, brusselslof.be
Cover: Chris Van Goethem
Druk: Drukkerij Paesen

STEPP magazine wordt gedrukt op 100% FSC gecertificeerd papier.
Eenheidsprijs: 12,00 EUR. Alle vorige nummers zijn beschikbaar op bestelling via www.stepp.be

BIJDRAGEN

Indien je zelf tekst of foto's wil bijdragen voor een volgend nummer, kan je contact opnemen met de redactie: magazine@stepp.be. De verschijningsdata van het STEPP magazine zijn 15/3, 15/6, 15/9 en 15/12.

ADVERTEERDERS

Amptec, AS Editions, Auvicom, Bose, Controllux, CUE, Joystick, PBTA, PRG, Sennheiser, Showtex, Stapotech, Verbiest

Voor informatie over advertentiemogelijkheden mag u ons contacteren op sponsoring@stepp.be

Jaargang 6
Nr.25 – September 2017
STEPP Magazine is een uitgave van STEPP vzw.
Verantwoordelijke uitgever: Frankie Goethals.

Deze uitgave wordt ter beschikking gesteld overeenkomstig de bepalingen van de Creative Commons Public License, Naamsvermelding – Niet Commercieel - GelijkDelen België 3.0, http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.nl

DiGiCo

New DiGiCo SD 32-Bit Mic Pre-Amp

John Stadius The Scientist

The future of transparency.

...with the ultimate 'Stadius' Mic Pre-Amp

Twenty years ago, converters changed from 16 or 18-bit resolution to 24-bit and this additional 8 bits of converter resolution was instantly audible and created an instant demand for 24-bit quality.

Now DiGiCo re-defines the future with the launch of the **NEWLY DESIGNED SD 32-bit 'John Stadius' Mic Pre-Amp.** An all-new Pre-Amp with audio qualities and sonic performance that's simply astounding.

Main Features

- Fully differential audio path from input to converter
- Twin 32-bit ADC conversion per channel
- Lightening quick conversion time; 73uS
- Dynamic punch and increased audio depth; Dynamic range of 123dBA
- Incredibly low noise; 128dB EIN
- Transparency and clarity of audio; 20-22kHz <0.002% THD+N
- Class leading frequency response; 20-44.5kHz ±0.1dB
- Open and clear audio reproduction; 12dB harmonic weighting improvement
- 8 channels of temporal perfection; 0deg phase shift 20-22kHz

Mr John Stadius.
The Scientist.

AMPTEC
professional sound solutions

Duifhuisweg 11 - Industriezone "Het Dorpsveld" - B-3590 Diepenbeek - Belgium
http://www.amptec.be - sales@amptec.be
Tel: +32 (0) 11 28 14 58 - Fax: +32 (0) 11 28 14 59

VERBIEST
GEBRUIK UITSLUITEND IN GESLOTEN RUIMTE
zelfrijdende
hoogwerker
• 9.5m werkhoogte
• 880 kg
• 125 kg hefcapaciteit
VRAAG EEN DEMONSTRATIE OP LOCATIE
hoogwerkers - montageliften - luchtliften
VERBIEST nv. • Industriezone "Berkenhoek" • B-2861 Onze-Lieve-Vrouw-Waver
Tel.: +32 15 75 49 59 • Fax: +32 15 75 62 88 • www.verbiest.be • info@verbiest.be
11001-004